

МАЛОВІДОМІ МАТЕРІАЛИ

УДК 801.73 (=16) В.Ягич: 821.161.2“18/19”-6.09 І.Франко

ДИСЕРТАЦІЯ

Роман ГОРАК, Іван ГОРАК

*Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка,
вул. І.Франка, 150-152, 79011, Львів, Україна*

У статті висвітлено взаємини І.Франка та В. Ягича. Вперше опубліковано 19 листів до І. Франка відомого славіста, керівника його докторської дисертації Ватрослава Ягича, де порушено різні проблеми наукових пошуків, передусім у царині слов'янознавства.

Ключові слова: І. Франко, В. Ягич, листи, дисертація.

Наприкінці 18-го століття Австро-Угорська імперія була однією з найбільших у Європі. Як не дивно, вчені тоді не вивчали належно історію та культуру слов'ян. А у царській скарбниці прекрасно знали, що тільки одна Галичина, одна з одинадцяти провінцій монархії, котру в документах іменували “Королівством Галіції і Лодомерії”, в державну скарбницю давала стільки грошей, скільки давали чотири провінції взяті разом, які йшли за Галичиною в таблиці прибутковості. Не було секретом і те, що з цієї скарбниці для Галичини майже нічого не виділяли. “Може декому, – писав Іван Франко у статті “Поступ славістики на Віденському університеті”, опублікованій у т. 6 журналу “Житє і Слово” за 1897 р., – дивно буде довідатись, що хоча Австрія в більшій половині слов'янська держава, в її столиці почали вчені цікавитися слов'янщиною геть пізніше, ніж деінде в Західній Європі [...], а в самім Відні цікавилися більш санскритом, ніж тим, що було найближче і для самих інтересів державних потрібніше. І хоча, дякуючи працям Добровського, Копітара, Шафарика і др., уже в першій третині с[ього] в[іку] покладені були тривкі основи під будову слов'янської філології, літературної і культурної історії, то в Відні не було кому подумати про утворення кафедри для плекання тих студій. Копітар змарнів на уряді цензора, Шафарик бідував у Празі, а державні мужі у Відні все ще держалися застарілої системи германізаційної, як сліпий плоту” [1, т. 31, с. 7].

Тільки 1848 р. переконав монархію в тому, що слов'яни це та сила, яку просто не можна не брати до уваги. Саме ця сила примусила знести того року кріпосне право найперше в Галичині, а відтак на решті території імперії. Вже 1849 р. у Віденському університеті відкрито кафедру для слов'янських студій, яку очолив Ян Колар і про якого з цієї нагоди у згаданій статті Іван Франко писав, що був він “не жаден учений спеціаліст, а великий поет та в науці дилетант, безсмертний автор “Дочки Слави”. Його було поставлено на те, щоби викладав про “слов'ян-

ську старовину “і плодом тих тих викладів була його книга “Староіталія слов’янська”, “писання, як вважав Іван Франко, – наскрізь фантастичне і позбавлене наукової вартості.” Тільки по смерті Яна Колара у 1852 р. у Віденському університеті створюється правдива кафедра слов’янської філології на чолі зі словенцем Францом Міклошичем, учнем Боппа і Копітара. Наукова діяльність Ф. Міклошича за визначенням Івана Франка була “цілою епохою в науковій пізнанні всіх мов слов’янських”. Його широке знання, – писав Іван Франко, – ясний займаючий виклад, товариське обходження з молодіжкою і вічна цікавість, з якою він сам від своїх слухачів ураз поповнював і контролював своє знання різних слов’янських говорів, роблячи тих слухачів немовби своїми співробітниками, – все те притягло до нього молодих студентів з різних країв. І майже для кожного слов’янського говору Міклошичеві ученики, йдучи протертою ним дорогою, поклали перші підвалини наукового досліду мови і наукового її трактування по школах. Досить буде згадати, що наша Галицька Русь мала цілий ряд добрих філологів з його школи, як ось Ом. Огоновського, Осадцю, Дячана, Онишкевича, Желехівського. Відень зробився за Міклошича уперве центром слов’янських студій для цілої Австрії”.

І все ж школа Міклошича, на думку Івана Франка, була дуже одностороння і потроху старомодна. “Сам філолог і граматик, – писав з цього приводу І. Франко, – він займався тільки граматикою і зовсім занедбував історію літератури, може, навіть не вірячи в існування чогось такого, що би можна назвати історією слов’янської літератури, а бачачи тільки цілої півкопи дрібних слов’янських літератур. Хіба одна народна творчість слов’ян звертала ще на себе його увагу, та й то не знаю, чи робив він її предметом особливих викладів на університеті. Семінарію слов’янську провадив Міклошич по-старомодному і зовсім не дбав о спеціальну слов’янську бібліотеку, а в разі потреби позичав слухачам для їх праць свої власні книжки, коли їх не було в віденських публічних бібліотеках. Ось тим-то і не диво, що менше талановиті з-поміж його учеників виносили з його школи правдиву погорду для історії літератури. І знов показалося, що при кінці ученої кар’єри Міклошичевої столиця Австрії стояла геть позаду щодо студій слов’янських поза іншими столицями, особливо російськими. В історії літератури виробилася нова школа, т. зв. порівнююча, що дала блискучі здобутки, особливо на полі дослідів усної словесності; а в самій граматиці повсталася нова школа, котра хоч і опиралася на багатим матеріалі, зведенім Міклошичем, та посунула досліді лінгвістичні значно далше, а багато Міклошичевих поглядів признала недостаточними і застарілими” [1, т. 31, с. 8–9].

На зміну Міклошичу у Віденському університеті прийшов Ватрослав Ягич, який вельми розширив обсяг викладів семінарських студій, запровадив як предмет вивчення, крім граматики, історії літератури, старовини, міфології, порівняльні студії усної словесності та інші предмети. Завдяки його старанням у Віденському університеті відкрито ще одну кафедру – слов’янської історії, яку очолив автор “Історії болгар” Константин Іречек.

Ватрослав Ягич створив слов’янську бібліотеку, яка була вкрай необхідна для кожного славіста. У Відень на навчання до Ягича почали приїжджати молоді вчені зі всього світу. Із школи Ватрослава Ягича вийшло чимало відомих учених. Одним із них був Іван Франко.

Своє хорватське ім'я *Ватрослав*, етимологічно пов'язане зі словом *ватра*, Ягич ототожнював з латинським *ignis*, тому в російських публікаціях він величав себе Ігнатий Викентьевич Ягич. Народився він у родині шевця 1838 р. (жодне із джерел не подавало дня і місяця його народження, – а сам Ягич цих дат у своїх біографіях не зазначав) в германізованому та змадяризованому місті Вараждині, що в Хорватії. Навчався у німецькій гімназії м. Загреба, у Вараждину нераз приїжджав, аби, як казав, “зогріти рідним теплом тіло й душу”.

З 1855 р. вивчав класичну філологію у Віденському університеті, де слухав лекції відомих на той час професорів Гофмана, Ліккера, Боніца й інших, а окрім того позапрограмово ретельно відвідував лекції Франца Міклошича, з яким Ягич познайомився особисто. У 1860 р. В. Ягич закінчив університет і дістав посаду учителя у Загребській гімназії. Вчителювання Ватрослава Ягича припадало на початок “нової ери”. Саме тоді банкрутує австрійський централістичний абсолютизм і серед громадянства починається новий підйом, молодий загребський учитель бере активну участь у суспільних процесах, захоплюється проблемами рідного хорватського народу. У першій статті “Pabirci po svieću našega narodnoga rjesništva” (“Залишки цвіту наших народних поезій” – авт.), надрукованій у звіті дирекції Загребської гімназії за 1861 р., Ватрослав Ягич порівнював лицарський епос сербо-хорватський зі старогрецьким. Через рік опубліковане ще одне дослідження молодого Ягича, воно мало лінгвістичний характер: “Deklinacija imena samostavnoga usporedjena, kako se razvi u staroslovenskom – srpskom, hrvatskom jeziku” (“Порівняльне відмінювання розвитку іменників, у старослов'янській, сербській, хорватській мовах” – авт.).

Найбільш ґрунтовна праця В. Ягича, яка визначила напрям і розвиток його зацікавлень – нарис “Jihoslovane” (“Південні слов'яни” – авт.), надрукований в енциклопедії Ригра 1864 р., виданій у Празі. Ватрослав Ягич активно займався пошуками пам'яток рідною мовою, які публікував у двох хрестоматіях: “Primjeri starohrvatskoga jezika” (“Приклади старохорватської мови” – авт.), виданій в Загребі у 1864–1866 рр., та “Образцы церковнославянского языка по древним кириличным и глаголичным памятникам”, опублікованій у Санкт-Петербурзі 1871 р. У 1864 р. він видав у Загребі “Grammatica jezika hrvatskoga” (ч. 1, фонетика), 1867 р. в Загребі вийшла “Historija kniževnosti naroda hrvatskoga i srpskoga” (“Історія літератури хорватського і сербського народів” – авт.).

За заслуги на ниві хорватської культури Ватрослава Ягича 1867 р. на 28 році життя обирають членом Південнослов'янської Академії наук, а наступного року за рекомендацією І. Срезневського Петербурзька академія наук присвоїла йому звання члена-кореспондента. 1870 р. Петербурзький університет надав йому ступінь почесного доктора слов'янської філології. 1871 р. він став доктором філософії університету у Ляйпцігу. Філологічне товариство у Петербурзі, Археологічне товариство у Москві, Сербське наукове Товариство у Білгороді обирають його своїм членом, а Сербська Матиця в Новому Саді – почесним членом товариства. 1 серпня 1903 р. Ватрослав Ягич став дійсним членом НТШ ім. Т. Шевченка у Львові.

За порадою та рекомендацією Ізмаїла Срезневського 1871 року Ватрослав Ягич подався на кафедру порівняльної граматики індоевропейських мов Новоросійського університету в Одесі, де був на посаді професора до 1874 р., викла-

даючи санскрит, вступ до мовознавства, грецьку мову, коментарі до творів Гомера. Предмети для університету були новими. Програми не скореговані, а тому виникало чимало труднощів у процесі їх викладання. Ватрослав Ягич схвально прийняв пропозицію німецького уряду стати на чолі новозаснованої кафедри слов'янознавства у Берлінському університеті.

У Берліні Ватрослава Ягича зустріли дуже притвітло, але роботою в університеті він не був задоволений, оскільки на його лекції майже ніхто не ходив. Весь свій науковий та творчий потенціал Ватрослав Ягич скеровує на видання журналу "Archiv für slavische Philologie", який він починає видавати 1875 р. при діяльній участі Лескіна й Нерінга. На той час Цісарське Товариство у Празі та Краківська академія наук обирають його своїм членом, а Берлінська академія наук у 1880 р. дійсним членом. Цього ж року Ватрослав Ягич був обраний дійсним членом і Російської академії наук, а Петербурзький університет після смерті І. Срезневського запросив його очолити кафедру російської і церковнослов'янської мови, що Ватрослав Ягич сприйняв з великим захопленням.

У Петербурзі Ватрослав Ягич працював шість років, а коли 1886 р. Фр. Міклошич звільнив кафедру у Віденському університеті, то переїздить у Відень. Віденський університет стає центром славістичних досліджень. У творчості В. Ягича Відень – золотий період діяльності. Майже всі відомі славісти мали право вважати В. Ягича своїм учителем. Учений активно співпрацює із Загребом та Петербургом, видаючи у Відні свої праці.

Характерною особливістю діяльності Ватрослава Ягича була його енциклопедичність. На відміну від свого попередника у Віденському університеті Франца Міклошича, Ватрослав Ягич не замкнувся тільки у рамки дослідження слов'янських мов. Він вивчає слов'янське письменство, етнографію, давнину слов'янщини, палеографію, історію та історію права й історію мистецтва, археологію і міфологію, виходячи далеко поза рамки філології. Своім широким кругозором на слов'янські теми він нагадував великого Шафарика.

Однією з найулюбленіших тем наукових досліджень В. Ягича була кирило-мефодіївська проблема. Чимало уваги приділяв він вивченню церковнослов'янської мови, яку називав "слов'янським санскритом", та виданню пам'яток цієї мовою. Важливе місце в дослідженнях Ватрослава Ягича посідала давньоцерковнослов'янська палеографія. Його також цікавили сучасні слов'янські мови, чимало праць він присвятив історії слов'янської філології. З 1903 року Ватрослав Ягич почав видавати у Петербурзі "Историю Славянской Филологии".

Чи не вперше ім'я Ватрослава Ягича згадано у листі Івана Франка до Михайла Драгоманова від 10 травня 1884 р. [1, т. 48, с. 439] До Івана Франка звернувся хтось із дослідників, прізвища якого Франко не навів, за допомогою. Той дослідник саме вивчав сюжет Бюргерової "Ленори" і хотів дізнатись, чи основний мотив цього твору – викрадення своєї коханої покійником – є в українській художній літературі, а також у народних легендах. "З людової, – інформував Франко М. Драгоманова, – я мало міг йому вказати понад те, що списав якийсь автор В. Ягича, "Archiv für slav[ische] Philologie", де було наведено в німецькій перекладі пару казок з Вашого своду й 11 т. Чубинського". З художніх творів Іван Франко рекомендував "Марусю" Ю. Федьковича, "Тополлю" Т. Шевченка та "Од

чого у Воронежі висох став?” П. Куліша. Останнього твору І. Франко не читав, але знав про нього і бідкався, що у Львові його годі де роздобути.

І. Франко знав про характер досліджень Ягича значно раніше, про що знову таки можна ствердити на підставі листа Івана Франка до М. Драгоманова. У листі від 16 березня 1877 р. Іван Франко повідомляє про зміст спареного номеру журналу “Друг” за 1877 рік і зазначає, що в цьому номері надрукована стаття М. Драгоманова “Помилка хорватського професора не виправлена руским”. В. Ягич у статті “Дунав-Дунай в слов’янській поезії народній” стверджував, що образ Дунаю найслабше вивчений у малоросійській етнографії, і свідченням тому є великий том українських народних пісень, виданих М. Костомаровим у Петербурзі 1874 р. Фактично ця стаття була першою зустріччю хорватського вченого з українськими етнографічними матеріалами. Переглянувши ті видання, в яких Дунай виступає в народній творчості південних і західних слов’ян, Ягич перейшов до української народної поезії, про яку він виповівся з найвищою похвалою і захопленням. Його вразив надзвичайно глибокий ліризм української народної поезії, яку він поставив значно вище великоросійської. Цю статтю, а точніше витяги із цієї статті, опублікувала на сторінках № 1–2 “Правда” у Львові, що й викликало обурення М. Драгоманова, бо хто-хто, а у Львові мусили б знати, що це неправда, бо ще раніше в цьому ж Петербурзі у 1872–1874 роках вийшло чимало етнографічного матеріалу, зібраного П. Чубинським і опублікованого в “Трудах етнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край”. У зібраних піснях можна було знайти чимало інформації з питання, яке цікавило проф. Ягича, зокрема щодо образу Дунаю в народних піснях. Прикро, що передрукуючи статтю В. Ягича, “Правда” не звернула на це уваги. М. Драгоманов робить висновок, що у Львові вже віддавна назріла проблема організації “публічної рускої бібліотеки”, “в якій би студенти, професори та літератори мали матеріал для кращого ознайомлення зі своїм народом і його творами!” Отже, публікація у “Друзі” й листи до М. Драгоманова переконують у тому, що з науковими працями Ватрослава Ягича Іван Франко був знайомий ще з часів навчання у Львівському університеті. До речі, одним із викладачів Івана Франка в університеті був учень Ватрослава Ягича Омелян Огоновський, який постійно згадував ім’я хорватського вченого під час вивчення хроніки Нестора, граматики церковнослов’янської мови, коментарів до “Остромирового Євангелія” чи “Правди Руської”. Значно пізніше Іван Франко глибше познайомився з творчістю Ватрослава Ягича і не міг не віддати належне вченому за його дивовижно рідкісний науковий об’єктивізм, вміння захвати власне обличчя народного і морального стосовно австрійської, пруської та російської, з його несхибної вченої постави. В. Ягич вмів вислухати думку кожного і дати можливість на сторінках редактованих ним часописів виповістись кожному. Що чи не найбільше шанували польські вчені, бойкотуючи інші видання. Вони охоче співпрацювали з виданнями В. Ягича. Івана Франка захоплювала ерудиція вченого та плідна наукова діяльність. В. Ягич залишив по собі науковий доробок, який нараховує більше 20000 сторінок друку.

Поглядів В. Ягича на суспільно-політичні проблеми Іван Франко не поділяв. До кінця життя Ватрослав Ягич був переконаний, що майбутнє слов’ян тільки під покровом Росії та Австрії.

Для Ватрослава Ягича “приналежность всех наречий русского языка к одному целому по отношению к прочим словянским наречиям” – “неотразимый научный аксиом”. Попри такі заяви Ватрослав Ягич визнавав самостійність української мови й українського народу. Ягич як найбільший авторитет того часу зі слов’янських мов, був причетний до записки Російської Академії наук “По поводу отмены стеснения” стосовно української мови, забороненої у Російській імперії емськими та валуївськими указами та циркулярами. Однак, Ягич був усе ж прибічником “единой и неделимой” і міраж політичної єдності Росії засліпив йому очі. Він схвально оцінював діяльність Пипіна та Костомарова, Петрова та Максимовича. Останній сподобався Ягичу як представник “тех образованных малороссов, которые сумели свою сердечную привязанность к родному краю Украине примирить с широкими общерусскими потребностями”. Зрештою, так можна було сказати про багатьох представників української інтелігенції.

Після університетського навчання Івана Франка прізвище Ватрослава Ягича зникає в його епістолярії і з’являється аж у 1889 р. у листі до М. Драгоманова від 10 лютого 1889 р.: “Недавно, – повідомляв Іван Франко М. Драгоманова, – був один чоловічок відси у Відні у Ягича, і той завзивав через нього молодих людей русинів, щоб ішли на славистику, що він постарається о стипендії і т.ін. Дуже він мене соблазнил, бо хоч я не такий молодий (33 роки), та все-таки й не такий ще старий, щоб не міг повчитися. Та з другого боку, не хотілося би мені покидати заробку при “Куґеґі” та зніматися з сім’єю з насидженого місця. Яка Ваша рада? Мені дуже хотілось би з часом обняти хоч доцентуру приватну слов’янських літератур при тутешньому університеті. Правда, я знаю, що доцентура така, по політичним раціям, була б тут дуже вузькою і ховзькою кладкою, та все-таки хто його знає, як можуть змінитися обставини. А може, ліпше сидіти на місці і не рипатись? Я знаю себе, знаю, що систематичного знання у мене нема, а те, що є, – напхане з усіх боків, та все потроху, та все-таки бачу, що у других людей (навіть на університетських кафедрах) його ще менше, а зато безмірно більше формалізму та цехової заскорузлості” [1, т. 49, с. 196].

Згаданий лист є свідченням того, що думка про доцентуру виникла в І. Франка ще задовго до 1892 р., коли за наполяганням дружини вирішив її реалізувати. Їхати у Відень Іванові Франку було ні за що, а тому він вирішив зробити докторську роботу у Львові під керівництвом професора Омеляна Огоновського, однак Іванові Франку не вдалося з ним знайти спільної мови. Заляканий польськими шовіністами, професор Омелян Огоновський не хотів мати справу з Іваном Франком. До цього питання Франко повернувся наступного року, коли активно листувався з Михайлом Драгомановим з приводу передмови до видання збірки “В поті чола”. “З великою радістю приймаю Вашу думку, – повідомляв Іван Франко М. Драгоманова 30 травня 1890 р., – щоб з’їхатись нам у Будапешті. Шкода, що Ви не можете вибратись трохи скорше, бо мені і так прийдеється побувати у Відні. Мені нараджено сідати до докторського екзамену не у Львові, а в Відні, під Ягичем, котрий з усякого погляду все-таки не Огоновський і не вважає мене своїм ворогом. От яй почав лагодити свою дисертацію – по-німецькому і думаю скінчити її до кінця червня. А найдалі до половини липня по латин[ському] ст[илю], то й завів би її Ягичу і порозумівся б з ним щодо усного екзамену” [1, т. 49, с. 254].

Семинар слов'янської філології організував Ватрослав Ягич своїми власними силами, коли його покликали на місце Франца Міклошича до Віденського університету. Це була твердиня значно могутніша від аналогічних центрів у Любляні, Софії, Београді, Празі, Вавелі, Москві та Санкт-Петербурзі.

Ватрослав Ягич добре пам'ятав слова Гердера про слов'янську філологію, яка видалась йому великою і недійною коровою, а тому всі свої сили скерував до віднайдення якнайширших зв'язків обширного слов'янознавства з індоєвропейською лінгвістикою та філологією. На сторінках свого "Архіву...", де регулярно публікував дослідження відомих слов'янознавців, зокрема О. Калужняцького, І. Верхратського, М. Ганкевича, С. Смаль-Стоцького, О. Колесси, І. Франка тощо. Цим журналом В. Ягич перекинув майстерно збудований міст між філологічними працями національних працівників поодиноких слов'янських народів та слов'янознавства взагалі й індоєвропейською філологією зокрема.

У розумінні В. Ягича слов'янська філологія мала обіймати всі ті сторони духовного життя слов'янських народів, у яких виявляється їх культурно-національне життя у поступовому процесі творчого життя людства. То ж і мову, живу мову зі всіма різноманітними говірними прикметами сучасності і минушини, можна досліджувати тільки у зв'язку з вивченням внутрішнього національного життя нації взагалі та історично-міжнародного життя зокрема. Для цього потрібно привести в певну органічну систему всі явища шляхом загально визнаних наукових методів. Найкращий з них – це історично-порівняльний, що дає змогу виявити незмінну прадавню суть мови від постійно змінних виявів поодиноких періодів життя мови. Шляхом історії та порівняння можна досягнути первинну суть, яка й свідчить про розвиток і взаємини нації з людством та дає змогу означити майбутнє будь-якої мови. Ті самі явища відбуваються і в історії національного побуту, релігії, права, культури, словесності, писемності, літератури та філософії. Одним словом, завдання філолога – дослідити все різноманітне багатство проявів духовного й історичного життя нації та обняти його пізнаними і з'ясованими законами духового життя людства. Філологія досліджує, пізнає і окреслює розвиток людини від особового я через рід-плем'я-націю до раси і людства у зв'язку зі всесвітом.

Без сумніву, таке широке розуміння завдань слов'янознавства мало живо-творно вплинути на осередки національної філологічної праці поодиноких слов'янських народів і впровадити як висліди поодиноких слов'янських філологів в суто національній області, так і самого слов'янознавства в скарбницю міжнародної європейської філології.

Повідомлення Івана Франка про намір учитись у Відні Михайло Драгоманов оминув увагою. Його більше турбували питання створеної радикальної партії та її друкованого органу – журналу "Народ". Зрештою, для обговорення всіх питань Іван Франко просив М. Драгоманова зустрітись або у Будапешті, або у Відні найближчим часом, як про це свідчить лист від 24 червня 1890 р. Чи мав намір Іван Франко тоді ж зустрітись із Ватрославом Ягичем і обговорити питання своєї докторської роботи, – сказати важко. М. Драгоманов повідомив Івана Франка в листі від 3/15 липня 1890, що вони не зможуть зустрітись [2, с. 182]. Проте М. Драгоманов і Іван Франко бачились наприкінці вересня 1890 р., про що відомо з листа Івана Франка до М. Коцюбинського від 1 жовтня 1890 р.: "На днях я був у Відні і

бачився з будучим автором передмови до моїх новел”, тобто з М. Драгомановим. Про В. Ягича ні згадки. Іван Франко мав намір показати Ягичу дослідження про полеміста Івана Вишенського, над яким почав працювати десь у липні (“Я сиджу майже безвихідно над своєю роботою, щоб скінчити її ще в августі, і хоч остався ще добрий шмат писання, то все-таки можу похвалитися, що го[ло]вні труднощі вже переборені і стежка протоптана” [1, т. 49, с. 259], – повідомляв дружину, що після народження сина Петра перебувала у Нагуєвичах, і аби вона повірила, то обіцяв у найближчу суботу приїхати і привезти для прочитання перші дві глави роботи), яку й закінчив на початку грудня, про що повідомляв М. Драгоманова у листі від 7 грудня 1890 р.: “Скінчив я свою дисертацію про Вишенського, вийшла величенька книжка в 300 сторін. Тоді сунувсь до університету Львівського, щоб допустили мене держати докторський екзамен. Показалося, що мені по новому розпорядженню міністеріальному треба слухати ще один семестр лекцій (у мене досі було їх 7, а тепер треба 8). Подавсь я, щоб дозволили вписатися, – і сенат університетський не прийняв мене і не подав жодної причини, для чого не приймає. Прийшлося перенестися на університет Чернівецький, де мене не тільки прийняли, але дозволили так кінчити семестр, щоб приїхати 2 – 3 рази на лекції, та й годі. Оце приходилось уже два рази бувати у Чернівцях. Я там записався на лекції Стоцького і Калужняцького, лекції обох сих професорів мені подобалися без порівняння ліпше, ніж лекції Огоновського, – все видно більш європейський метод науковий. Від Стоцького я маю передати Вам поклін і перепрошення за те, що він за хворобою своєю так довго не писав Вам” [1, т. 49, с. 263–264].

У коментарях до цього листа, вміщених у 49 томі 50-томного видання творів Івана Франка помилково вказано, що це була праця, яку Іван Франко надрукував у № 8–11 часопису “Хлібороб” за 1892 рік під назвою “Іван Вишенський, руський писатель XVI віку”. Цього ж року праця вийшла у серії “Бібліотека “Хлібороба” під № 2 окремим виданням всього на 26 сторінках. Це був дуже популярний виклад про Івана Вишинського і нічого спільного з дисертацією не мав. Дисертацією можна вважати працю “Іван Вишенський і его твори”, яка вийшла друком 1895 р. в “Літературно-науковій бібліотеці” (№ 21–30). Книжка мала 536 сторінок. У передмові до неї Іван Франко зазначав, що написана вона була в 1892 р.

Іван Франко 19 грудня 1890 р. записався на восьмий семестр Чернівецького університету і дістав свідоцтво про закінчення цього ж університету 30 квітня 1891 р. Більше, ніж через рік у листі до Драгоманова від 29–30 липня 1892 р. питання про дисертацію виникає знову. “Не знаю, – писав Іван Франко, – що Ви скажете на план, котрий ми уложили удвох з жінкою. План сей такий, щоб узяти мені на півроку відпустку від “Kurjера”, поїхати у Відень, послухати лекцій Ягича і ще деяких професорів і зробити докторський екзамен. Правда, я й досі не знаю, на що мені той екзамен придасться, бо не сумніваюсь, що навіть до приватної доцентури на Львівським університеті мене не допустять. Ну, та мені хотілось би пожити у Відні, повчитися у трохи розумніших людей, як Огоновський, і я рад се зробити тим більше, що редакція “Kurj[era]” згоджується пустити мене, а може вдасться навіть зробити таке arrangement, (влаштування – авт.), що я буду робити і для “Kurj.” Часть тої роботи, яку я роблю досі, і получати свій звичайний гонорар. А докторат поки що був би важний для мене хоч тим, що він дає права політичні

(право голосування і вибираємості до парламентів). Дуже б мені ще хотілося якийсь час побути в Петербурзі і Москві, роздивитися в тамтешніх бібліотеках, поповнити свою бібліотеку хоч найпотрібнішими речами, а головне – пізнати людей. Ну, та се, мабуть, так і лишиться *rium desiderium*”, тобто добрими побажаннями [1, т. 49, с. 338].

Цей лист дає чітке уявлення про те, для чого І. Франкові “право голосування і вибираємості до парламентів”. Без цього ступеня, такого права Іван Франко би не мав. Розумів, що в наступних виборах до Віденського парламенту чи до Галицького сейму він як лідер радикальної партії буде виставляти свою кандидатуру на посла (депутата) і докторат йому буде дуже потрібний для політичних цілей.

Михайло Драгоманов підтримав цю думку Івана Франка. “План ваш їхати у Відень, – писав він йому в листі від 16 серпня 1892 р., – звісно, добрий, навіть коли б укінці екзамена і не вийшло” [2, с. 214].

7 жовтня 1892 р. Іван Франко був уже у Відні й відразу повідомив М. Драгоманову свою адресу, а 11 жовтня писав дружині: “Я сьогодні записався вже на університет. Заплатив 18 г[ульденів] 65 кр[ейцарів]. Декан прийняв мене дуже ласкаво і казав зараз пропонувати письмону роботу, а також усе, що було друковано з моїх наукових праць, запевняючи, що все буде швидко зроблене. Значить, жду тільки на приїзд Ягича, а тим часом кінчу роботу про буддійську легенду і, може, предложу її по-німецьки, а “Ів. Вишенського” по-руськи так, як є. Се ошадило би мені зо два місяці часу. Покидати лекції і сидіти дома мені нема ніякої цілі; я ж записуюсь на університет не для самого докторського титулу, а також для того, щоби справді щось скористати в науці і познайомитися з ученими людьми, котрих знайомість може мені бути більш придатною, ніж сам титул докторський. “Буддійська легенда” – це поема “Цар і аскет”, яка вперше була опублікована у другому виданні збірки “З вершин і низин” 1893 р. з віршованою посвятою російському князю Сергію Щербатському, який як індолог перебував тоді на навчанні у Відні у професора Бюлера. З ним Іван Франко познайомився у Відні 1892 р. І. Франко, не бажаючи перекладати на німецьку мову працю про Івана Вишенського, захопився за ідею написання дисертації про старохристиянський духовний роман “Повість про Варлаама і Йоасафа”. З такою темою він виступив на семінарі, і В. Ягич порекомендував розгорнути дослідження над цим твором та на основі нього написати докторську дисертацію, “щоби, – як писав Франко у листі до М. Драгоманова від 11–12 жовтня 1892 р., – не мусити перероблювати по-німецьки свого “Вишенського,” що зайняло б мені пару місяців часу” [1, т. 49, с. 357].

Іван Франко довго розшукував журнал, у якому би можна було надрукувати дисертацію (звертався до М. Драгоманова [1, т. 49, с. 357], Ю. Яворського [1, т. 49, с. 357], а також до В. Лукича з проханням надрукувати її на сторінках журналу “Зоря” [1, т. 49, с. 365]). Докторська праця Івана Франка “Варлаам і Йоасаф”, старохристиянський духовний роман і його літературна історія” був надрукований у Записках Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у 1895–1896 рр., а відтак під назвою Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман. Розвідка д-ра Івана Франка” вийшов окремим виданням 1897 р. До видання були додатки: “Варлаам і Йоасаф. Рисунки і проби тексту із Крехівського рукопису XVI в.

(додаток до розвідки д-ра Ів.Франка “Варлаам і Йоасаф”. Льв. 1895 р.” Сама розвідка містила 202 сторінки, а додаток – 16 сторінок.

В автобіографії, написаній 18 січня 1909 р. на прохання “Herders Konversation Lexicon” Іван Франко зазначав: “Від 1889 р. схилився я більше до наукової праці і написав тоді свою першу більшу роботу про Івана Вишенського, афонського ченця і українського письменника XVI в., яку надрукував аж 1894 р. На дисертацію до докторату подав докладну студію про старохристиянський роман про “Варлаама і Йоасафа” з окремим дослідженням притчі про однорожця та староболгарської переробки, як тоді мені видавалось. Розвідку про самий роман я пізніше ґрунтовно переробив і розширив докладним аналізом змісту; вона появилася у 1896–1897 рр. в українських “Записках Наукового товариства ім. Шевченка у Львові”, а також окремим виданням відбитком. Розвідку про притчу про однорожця я теж переробив і доповнив новою літературою; вона з’явилася у болгарському перекладі в “Сборнику болгарського міністерства освіти, т. XIII”.

В архіві Івана Франка виявлено працю (ф. 3, № 521, 59 арк.) під назвою “Uber Warlaam und Josaphat und die Einhornparabel”. Німецькою мовою дисертація не була надрукована.

Про хід роботи над дисертацією збереглися скупі дані. З листа до М. Драгоманова від 20 грудня 1892 р. дізнаємося, що праця над нею посувалася доволі швидко. “Ягич, – писав у цьому листі Іван Франко, – прийме мій реферат на дисертацію, тільки треба дешицію переробити і подоповнювати” [1, т. 49, с. 370].

Внаслідок новоєрівських угод у Львівському університеті мали відкрити кафедру української історії, а тому йшло жваве обговорення кандидатури на місце завідувача. Ну, що ж буде тепер, – запитував М. Драгоманов 10 січня 1893 р. в листі до Івана Франка, – з кафедрою історії у Львові? Я сумніваюсь, щоб тепер ляхи взяли кого з Росії” [2, с. 227]. “Про кафедру укр[аїнської] історії у Львові, – писав у відповідь Іван Франко в листі від 28 січня 1893 р., – нічого не звісно. Та можливий ще один скандал, а іменно ось який. Незадовго кінчиться служба Огоновського і йому прийдеться йти на пенсію, а хто буде його наслідником, сього і вгадати тяжко. Один русин, про котрого могла б бути мова, – Стоцький та він своїми останніми роботами достаточнотаким компромітує свій науковий авторитет, і, о кілько можу судити, доки Ягич у Відні, він навіть ординаріусом не буде, N[ota] B[ene] коли не проявить себе якими справді науковими працями. Отже ж, при кінці минушого року ніякий д. Третяк, поляк, з України родом, автор кількох праць по історії польської літератури (з них одній “Mickiewicz w Kownie i w Wilnie” виказували плагіати), написав брошурку по-руськи про “Вплив Міцкевича на Шевченка” і видрукував її в Кракові pro venia legendi укр. язика і літератури на Краківському університеті. Ось Вам і кандидат у наслідники Огоновського, котрий звиш 20 літ учив, а нікого нічому не вивчив. А потім русини будуть жалуватися на “гніт” і “удар” [1, т. 49, с. 380 – 381].

20 лютого 1893 р. Іван Франко повідомив дружину про свої навчальні успіхи. Зокрема зазначав, що “в середу читав в семінарії свою другу роботу: “Причинки до легенди про магомета у слов’ян” на підставі одної рукописі, котру я тут найшов у бібліотеці. Праця дуже сподобалася Ягичу, і він, оцінюючи її, навіть назвав мене Herr Doctor. Свою роботу про Варлаама я вже зачав перероблювати і

надіюсь скінчити за дві неділі, хоч Драгоманов і досі не прислав книжки, котру купив для мене в Парижі і котра мені для неї дуже потрібна” [1, т. 49, с. 387]. Якщо успіхи з дисертацією М. Драгоманов сприймав дуже скептично і завжди знаходив нагоду, щоб шпигнути Івана Франка (“На шпигування він майстер”, – скаржився Іван Франко на М. Драгоманова [1, т. 49, с. 355]), а тому й не дуже поспішав йому оповідати про свої успіхи, знаючи наперед його реакцію, то в листах до дружини Іван Франко оповідає те, що нікому б ніколи не сказав. “Розповідав мені Студинський, – писав їй у листі від 12 травня 1893 р., – що Ягич і його зять мали перед одним з галицьких послів і професорів з великими похвалами виражатися о мні і о моїй роботі, мовляв, що такої праці семінарія слов’янська вже давно не бачила. Навіть Огоновський мав сказати, що в цілій Галичині ніхто так не знається на апокрифах, як я”, і пригадавши про свої перипетії з О. Огоновським, додасть: “Ну, се в його устах похвала невелика” [1, т. 49, с. 396]. 19 травня 1893 р. Іван Франко повідомив дружину: “Не хотів я писати тобі, поки не скінчу своєї роботи, та отсе, Богу дякувати, скінчив і віддаю нині. В неділю буду вдома у Ягича” [1, т. 49, с. 400]. Тепер потрібно думати про усні екзамени. “І боюсь його – чесно зізнається їй, – і бажалось якнайскорше. Ну, та про се побалакаємо з Ягичем. Чень він дасть мені які полегші” [1, т. 49, с. 400].

А 28 травня 1893 р. І. Франко писав М. Драгоманову: “Вчора (27 травня – авт.) у нас був невеличкий комерс славистів, на котрім були Ягич, Їречек, молоді віденські слависти, багато хорватів, що поприїжджали були на Philologentag (день філолога – авт.), пражці Краль і Полівка, а вкінці з’явився й Крумбахер. Промов було багато, заставили й мене говорити як екземпляр южноруського народу. Був і Щербатський, на котрого честь говорив Ягич (по-російськи), відзиваючися про Росію з великою симпатією” [1, т. 49, с. 401]. Про це зібрання Іван Франко оповів дружині більш детально: “Сповняючи обіцяне, пишу тобі пару слів про вчорашній комерс славистів, на котрім і я був. Були тільки запрошені Ягичем, з-поміж слухачів Ягичевих тільки я один і ще один серб, решта самі доктори і приїжджі гості. Були й дві дами хорватки. Ягич був дуже веселий і говорив пару разів промови. Крім нього, були: проф. Краль з Празького університету, багато хорватів. При кінці прийшов проф. Крумбахер з Мюнхена, автор історії візантійської літератури, котрий розмовляв зі мною про Варлаама і Йоасафа і обіцяв прислати мені працю свого товариша Е. Куна про сю тему. Промов було багато, між іншим і мене заставили говорити по-малоруськи. Скінчилося вже по 1 годині вночі” [1, т. 49, с. 402].

Через декілька днів знову лист до дружини. “Пишу тобі тільки сьогодні, в п’ятницю, після моєї вчорашньої візити у Ягича, – повідомляв Іван Франко 2 червня 1893 р. Розмовляли ми з ним досить довго (по-російськи), і я мав повну надію, що екзамен видержу добре. Друге питання, коли се буде? Ягич ще досі не читав моєї роботи, значить, і терміну мені ще не визначено, а після першого екзамену треба ще буде чекати пару неділь на другий, значить, тут не можу тобі сказати нічого певного. Я просив Ягича, щоб якнайскорше мене проекзаменували. В усякім разі треба чекати.

Розпитував мене, що думаю далі робити, і радив поспробувати габілітуватися на доцента на Львівському університеті. Ну, та про се прийшлося би балакати у

Львові з професорами, і я сумніваюся, чи вони, а головню чи намісництво на се згодиться. Побачимо.

Посилаю тобі 10 г[ульденів], а як буде ще треба, то обертайся до мене. Малюнки для дітей посилаю осібно.

На з'їзді філологів я не був, крім того одного засідання, на котрім промовляв мін[істр] Гауч. На тім засіданні був і цісар, та я зблизька його не бачив, бо мав вступ тільки на галерею. На прийняття у цісаря могли йти тільки запрошені. Щербатський був, і цісар розмовляв з ним" [1, т. 49, с. 405].

Підмітив Іван Франко пієтизм свого наукового керівника Ватрослава Ягича до всього російського, однак жодних висновків не зробив.

Не вельми поспішав Ватрослав Ягич із дисертацією Івана Франка. Де йому знати, за які крейцарі живе його докторант і які страшно пекучі справи на нього чекають у Львові. "Я ще не знаю, коли мені термін екзамену, та ти тим не журися, – заспокоював її Іван Франко в листі від 12–13 червня 1893 р. Я просив Ягича, щоб поспішився, і надіюсь, що він не буде такий, щоб мав мені робити на зло. А визначувати термін перед тим, заким прочитати і одобрити розправу – не можна. Та я надіюсь, що ще сього місяця справа буде полагоджена, в усякім разі довше, ніж до половини іюля, чень мене потримають" [1, т. 49, с. 405]. Від того часу, як Іван Франко подав дисертацію минув уже місяць. Не залишалось нічого іншого, як чекати. Нарешті, 20 червня 1893 р. Іван Франко повідомив дружину: "Сьогодні власне здав я перше (головне) ригорозум (іспит на вчене звання – авт.) з відзначенням. Слідуюче ригорозум (з філософії) буде в середу, від завтра за тиждень, а там чень у суботу й промоція (присудження вченого ступеня – авт.), так що за два тижні можете побачити мене у вас" [1, т. 49, с. 408]. Про цю ж подію в листі до М. Драгоманова від 20 червня 1893 р. Франко писав: "Сьогодні, 20/VI, здав я перше своє ригорозум (славістику і латину) і здав, Бог його знає яким способом, з відзначенням. Самий комічний був екзамен з латини, для котрої я посвятив не сповна півдня науки. Так я і вмів! Підкусила мене біда сказати професору, що я читав дещо з отців церкви, от він і давай питати мене про Мінучія Фелікса і Тертулліана, далі про різниці між "срібною латиною" а ціцеронською – речі, про котрі я зроду й не чував. Не мудро пішов і переклад одної глави Лівія. Зате про богомилів і про апокрифи, про наші братства, про Вацлава Потоцького і Гуса знав я добре; трохи слабше язикову партію: різниця між староруським а церковно-слов[']янським і різниця між велик[о]русь[ким], мал[о]русь[ким] і біл[о]русь[ким]. Ну, та Богу дякувати, що й так пішло. Через тиждень (28) я сідаю до другого, філософічного ригорозуму, а к кінцю сього місяця надіюсь діждати промоції і виїхати до Галичини. Жаль дуже, що не буду міг діждатися Вас у Відні, та ждати мені тут ще місяць неможливо, вже хоч би для того, що фонди мої вичерпані і ні за що буде жити.

Що його далі робити з собою, я не пригадаю. Страшенно не хочеться йти оп'ять до "Киг'єга", в котрім тепер взяв верх один жидок, да так, що вніс у нього своє гешефтарське жидівство, так що огидливо й писати там. Схотілось би мені сконцентруватися трохи бодай на белетристиці. Ягич радить габілізуватися у Львові на доцентуру слов'янських літератур, та я боюсь, що часу потрачу на роботу, а до доцентури мене не допустять, та й доцентура також хліба не дасть. От

якби найти чоловіка, котрий би хотів експлуатувати мій белетристичний талант, щоб мати запевнених річно хоч 1000 гульд[енів] доходу, то я на все інше махнув би рукою, знаючи, що учений з мене не буде” [1, т. 49, с. 409].

Врешті Іван Франко повідомив дружину, що здав другий ригорозум з філософії. Залишилось тільки зачекати на промоцію, але чекати, поки вона відбудеться, не буде. Нема грошей. Правда Б. Вислоух прислав за статті в газеті “Kurjer Lwowski” 300 золотих. З них залишилось після оплати різних стемпелів та послуг тільки 25 гульденів, котрі привезе дружині в Нагуєвичі”. “До Відня не пиши. У Ягича, – писав Іван Франко дружині 28 червня 1893 р., – буду, мабуть, завтра, хоч справа з доцентурою не представляється зовсім так, як ти думаєш. Ягич не має тут ніякого права представляти мене куди-небудь: право таке має тільки сенат того університету, де б я хотів читати лекції, а тільки коли сенат згодиться і подасть міністрові до затвердження, міністр може запитати Ягича о його думку, а тоді, звісно, Ягич буде за мною. Але коли львівські професори мене відкинуть, то справа не дійде до міністра. Так було з одним учеником Ягича, котрий старався до Чернівець і котрого там не допустив Стоцький. Ну, та стрібувати все можна [1, т. 49, с. 410]. Іван Франко навіть у думці не припускає, що Ватрослав Ягич не стане на його захист. Правда, чогось особливого він його і не просив. Цей період у житті Івана Франка Михайло Драгоманов обійшов мовчанкою. Ні поздоровлень, ні настанов... Його більше цікавлять справи князя Сергія Щербатського...

За докторантуру Івана Франка у Відні дружина заплатила важкою недугою, яка затьмарила чоловікові всі його успіхи, зокрема друге видання збірки “З вершин і низин”.

Згідно з новим розпорядженням Міністерства освіти та віросповідання старатись про доцентуру можна було тільки по двох роках після захисту докторської дисертації. “А мені се й гарно, – пише Іван Франко в листі до Василя Щурата від 26 жовтня 1893 року, що навчався у Ягича разом з ним, – бо тим часом трохи попрацюю, видам бодай один рік журналу” [1, т. 49, с. 428]. Франко мав на увазі журнал “Житє і Слово”.

В цьому ж листі є згадка і про Ватрослава Ягича. “Сими днями, – писав Іван Франко, – вишлю на Ваші руки мої вірші для Ягича, Пастрнка, Мурка і для семінарії. Донесіть мені, чи є Щербатський у Відні, то я вислав би й йому”. Мова йде про друге видання збірки “З вершин і низин”.

На цьому фактично і закінчується перший період стосунків між І. Франком та Ватрославом Ягичем, який не виходить за рамки класичних стосунків учня та вчителя. Ватрослав Ягич не поспішає з читанням дисертації, не обнадіює на успіхи при ригорозумі, іноді похвалить свого учня за успіхи. Не виходить за норми поведінки й Іван Франко: він тішиться похвалою вчителя, ремствує як учень на вчителя, який не хоче зрозуміти його проблем, а знає тільки своє. І. Франко навіть посилає йому свою збірку, однак В. Ягич не відгукнувся. Іван Франко для часопису “Житє і Слово” задумав написати статтю про Ватрослава Ягича і помістити його фотографію. Під кінець грудня 1893 р. в листі до Магя Мурка Франко писав: “Чи не могли б Ви для одної із слідуєчих книжок зладити мені біографії проф. Ягича? Я хотів би дати його портрет і життєпис, то думаю, що для сього останнього найкраще буде попросити Вас, і надіюсь, що для сього останнього найкраще буде

просити Вас. Стаття може займати від півваркуша і більше, кілька схочете. Пишіть по-великоруськи, ми собі тут перекладемо. Я дуже був би рад, якби Ви відписали мені, чи приймаєте мою просьбу. Самому проф. Ягичу про се не кажіть, я хочу особисто просити його о дозвіл і о фотографію” [1, т. 49, с. 444–445]. Матій Мурко відповів 2 січня 1894 р., що такої біографії написати не може. Чи звертався за фотографією Іван Франко, – невідомо.

Цей задум І. Франко не реалізував. На сторінках “Českeho Lidu”. Вона називалась “Pověst o Přemyslově kvetoucí lise a pověsti o kvetoucí holi”, яку по-німецьки для семінару проф. Ягича написав Іван Франко, а Ченек Зібрт переклав її чеською і опублікував. Іван Франко мав намір надрукувати статтю в “Житті і Слові”, але з того також нічого не вийшло.

Про особливості тогочасних стосунків між І. Франком та Ватрославом Ягичем дізнаємося із того факту, що нові книжки, які видав Ягич, Іван Франко соромиться просити у нього, а робить це через своїх знайомих Франтішка Пастрнка чи Матія Мурка [1, т. 50, с. 203, с. 207].

Другий період стосунків між Ватрославом Ягичем та Іваном Франком розпочався в 1900 р., коли І. Франко став активно вивчати писемні пам’ятки руської старовини та активно співробітничати з “Архівом” Ватрослава Ягича. У фонді Ягича, що в університетській бібліотеці м. Загреба, зберігається 18 листів І. Франка цього періоду. Всі вони мовою оригіналу вперше були опубліковані М. Якубцем у № 2–3 “Slavia Orientalis” за 1956 р., а відтак увійшли до останнього тому 50-томного видання творів Івана Франка. Перший із тих листів датований 23 червнем 1900 р. Івана Франко просив надрукувати в часописі “Archiv für slavische Philologie” його статтю “Zu Bogorodzica”, яка для українського літературознавства була важливою, оскільки у цей час розгорілися принципові наукові суперечки щодо молитви “Богородзіца Дзевіца”, зафіксованої польським літописцем Яном Длугошем після перемоги під Грюнвальдом. Дискутували відомі науковці й молоді дослідники, зокрема О. Брікнер та молодий бродівський гімназійний вчитель Василь Щурат. У цій дискусії взяв участь також Іван Франко. Стаття Франка з’явилась у 24-ому томі “Archiv für slavische Philologie” 1902 р. Українською мовою згадана стаття була опублікована в “Літературно-науковому віснику” у сьомій книзі за 1909 рік. У 50-томне видання вона не потрапила.

Наступний лист Івана Франка до Ватрослава Ягича датований 26 червнем 1904 р., в якому Франко повідомив, що вже закінчив дослідження про віднайдення мощей Святого Константина. Цю працю Іван Франко вважав дуже важливою для подальшого вивчення кирило-мефодієвського питання, яким також займався Ватрослав Ягич. Іван Франко на підставі аналізу текстів дійшов висновку, що віднайдення мощей св. Климента відбулося ще до Костянтина. Свою працю Іван Франко назвав “Святий Климент у Корсуні. Причинок до історії старохристиянської легенди”. “Я дуже добре усвідомлюю, що чимало думок у моїй статті надто сміливі, слабо обгрунтовані, а то й, може, зовсім хибні, хоча я чесно намагався строго дотримуватися першоджерел, перевіряти раніше сказане aequam servare mentem, – наголошував І. Франко. Ви перший, вельмишановний пане раднику, кому я, як найбільш компетентному знавцеві цього кола питань, кого маю на честь величати своїм учителем, повідомляю свої висновки і зауваження; тож дозволяю собі

додати до них одне запитання. Моя стаття (вона складає розділ X моєї розвідки про св. Климента) буде надрукована в “Записках Наукового товариства ім. Шевченка” (через великий обсяг її, на жаль, доведеться розбити на дві частини), хоча “Записки” користуються тим сумним привілеєм, що їх читає найменше славистів. Мені дуже хотілося б вивести ці питання на розсуд широкого кола читачів. Чи не зволили б пан радник, щоб я опрацював найважливіші результати й аргументи своєї праці в короткій статті (приблизно 1–1,5 друковах аркушів) для Вашого “Архіву”? Якщо так, то я просив би ласкаво повідомити мені, коли має бути закінчена стаття, тоді я по змозі відклав би усі свої справи і написав би її. Коли б вельмишановний пан радник мали бажання переглянути український текст моєї праці, то я охоче надіслав би Вам на перегляд надруковані досі аркуші” [2, т. 50, с. 248].

Ватрослав Ягич одразу відреагував на лист Івана Франка. “Ваш лист містить дуже багато цікавого, – писав професор 1 липня 1904 р., – він мав би мене самого схвилювати новизною Ваших результатів, якщо я вже завдяки Брікнеру та Ламанському не був у кращій настроєності, навряд чи вона ще покращиться. Коли старий, то мимовільно схиляється перед принципом “*Quieta non movere*” (не торкатися того, що перебуває у спокої – авт.)”. З деякими висновками В. Ягич погодився, інші спростував та мав багато запитань.

Очевидно Іван Франко також негайно відписав листа Ватрославу Ягичу, однак він не зберігся. Про що йшлося у цьому листі можна здогадатися із відповіді Ватрослава Ягича, надісланої Іванові Франку 17 серпня 1904 р. Іван Франко вислав обіцянку в попередньому листі працю про віднайдення мощей Св. Климента. “Я прочитав Ваш матеріал, наскільки це є можливо в подорожі, – писав В. Ягич 17 серпня 1904 р., – у поїзді в дорозі з Аббації до Відня – я їду завтра ввечері назад до Аббації – і принаймні отримав якесь враження, що Ваші дуже дотепні комбінації у будь-якому випадку заслуговують, щоб бути доступними поважнішим колам читачів. Поспішаю довести це повідомлення до Вашого відома, бо Ви самі обіцяли зробити з нього німецький витяг. Я хотів би весь номер (XXVII. 2) (том XXVI є вже готовий) присвятити найновішим кирило-мефодіївцям”. До цього дослідження Ватрослав Ягич мав чимало претензій. “Щиро дякую, – писав у відповідь на цей лист Іван Франко, – за Ваші, як завжди, доброзичливі, пройняті мудрою поміркованістю зауваження про мою працю. Я надто добре відчуваю її слабкі місця і постараюся по змозі виконати німецьку обробку *de nova radice*, тобто спробую влаштувати маленьку погоню за корсуньським Георгієм насамперед у візантійських джерелах, а відтак ще раз сумлінно перевірити свій аналіз джерел про Константина і Мефодія. Те, що я дивлюся на цю справу більше оком історика, ніж філософа, не повинно їй зашкодити, якщо тільки правильно застосовано екзегетичний метод, принаймні філолог має вирішувати це питання в тій самій мірі, що й історик” [1, т. 50, с. 250]. “Німецька обробка”, про яку писав Іван Франко, мала назву “*Beiträge zur Quellenkritik der Cyrillo-Methodianischen Legenden*”, надрукована 1906 р. в № 28 “Архіву”.

Іван Франко отримав лист від Ватрослава Ягича 6 вересня 1904 року, у якому останній писав: “...я із задоволенням чекаю на Ваш переклад для 2-го зошита 27-го тому”. Перекладом, який просив зробити Ватрослав Ягич для “Архіву”, була стаття

Михайла Грушевського “Ersters Decenium wissenschaftlicher Thatigkeit der shevchenko-Gesellschaft der Wissenschaften”, присвячена діяльності НТШ і опублікована у 27-му томі “Архіву” за 1905 рік. Властиво з цього листа й починається жвава дискусія в кирило-мефодієвському питанні між Іваном Франком та Ватрославом Ягичем. На жаль, чіткого погляду на значення місії Кирила і Мефодія для слов’ян в журналі Ягича не було. До складу редакції журналу входив О. Брікнер, який займався в тому часописі, на думку Івана Франка, рекламуванням польської науки. Саме О. Брікнер вважав Кирила і Мефодія звичайними ошустами, а не вчителями великої Слов’янщини.

Іван Франко буквально розгромив серію праць О. Брікнера про святих Кирила і Мефодія: “Mystifikationen. 1. Die Wahrheit über die “Slavenapostel” und ihr wirken”, (Allgemeinen Zeitung. – 1903. – 22 – 23 липня), “Cyryl i Metody” (Przegląd Polski. – 1903. – Т. IX) і “Legendy o Cyrylu i Metodyu wobec prawdy dziejowej. Szkic z dziejów chrześcijaństwa u słowian” (Rocznik Towarzystwa nauk Poznańskiego, 1904). У цих публікаціях О. Брікнер категорично заперечував значення Кирила і Мефодія у становленні слов’янської писемності і літератури, а також стверджував, що кирилиця була найбільшим нещастям для слов’янського сходу, бо вона відчужила їх від західної цивілізації. Цю антинаукову тезу О. Брікнер почав дуже активно пропагувати у різних публічних виступах, у пресі, на лекціях. На ці три праці Іван Франко написав різку відповідь-рецензію (Записки НТШ, т. 66, книга 4, 1905 р.). “Ніхто, – зазначає вчений у цій рецензії, – не може відмовити професору Брікнерові великої бистроумності, великого читання і блискучого дару комбінаційного. Та, на жаль, сі прикмети, хоч як потрібні для історика, самі ще не вистарчають на те, щоб здобуткам історичного пошукування запевнити тривкість і бездоганність”. “Ніде правди діти, – продовжував І. Франко, – перша по-німецьки друкована праця О. Брікнера не лишала ані тіні сумніву про те, що ця праця тенденційна, подиктована апіорним осудом, угрунтованим не на наукових висновках, а на особистих симпатіях і антипатіях автора. О. Брікнер свідомо для цього осуду компілює факти, відбираючи вигідні для його теорії і шовіністичних переконань, відкидаючи невідповідні і возносячи до наукового рівня різні “крики і осуди”, що й дозволило йому “внести ясність” і заявити, що ці слов’янські святи були “ошуканці, денунціати [донощики – авт.], фальшивники і амбітні спекулянти на слов’янську глупоту і римську простодушність” [1, т. 35, с. 384]. Іван Франко аргументовано довів, що через брак історичної перспективи О. Брікнер “теперішні погляди переносить без вагання у минуле”, чим і застерігає дослідників від цього “методу”, який є нічим іншим, як звичайною фальсифікацією історії чи писанням історії на угоду тим чи іншим партійним кланам і пануючим ідеологіям. Здається, що більш розгромної рецензії, ніж на цю працю О. Брікнера, І. Франко ніколи й не писав. “Історик, – закінчував цю рецензію Іван Франко, – читаючи смілі і резолютні вислови професора Брікнера про солунських братів і слов’янський обряд, хоч, може, де-де і буде спонуканий до власних дальших пошукувань, то все-таки пожалкує на вченого берлінського професора, що поквапився всюди дати ясну і категоричну відповідь, готову, хоч би з фантазії викомбіновану, цілість замість скромного, але у науці більш вартного: non liquet” [не ясно – авт.] [1, т. 35, с. 388].

Від того часу Іван Франко ще пильніше став перевіряти джерела, якими оперував О. Брікнер у своїх дослідженнях, де намагався упослідити все, що випадає з-поза меж Польщі.

Властиво проблему діяльності св. Кирила і Мефодія у листуванні І. Франко та Ватрослав Ягич обговорюють ґрунтовно. Не важко помітити патріотизм наукових досліджень Івана Франка стосовно вчителів Слов'янщини Кирила і Мефодія, яких постійно упосліджував О. Брікнер при пасивній підтримці Ватрослава Ягича, котрий надавав йому для поширення цих ідей сторінки "Архіву". У листах Ватрослава Ягича до Івана Франка простежуємо, як під вагою неспростованих фактів вимушений був відступати у своїх конструкціях стосовно Кирила і Мефодія Ватрослав Ягич і як він це неохоче робив. При першій ліпшій нагоді Ватрослав Ягич нагадував про ці чи інші дрібні прогріхи у своїх конструкціях Іванові Франку. Не міг не зауважити вчитель, що учень давно вже його переріс, хоч і вчитель, і учень у спілкуванні були взаємно толерантні і ввічливі.

Про ту складну ситуацію, в якій опинився головний редактор журналу Ватрослав Ягич, оповів Іван Франко у статті "Archiv fur slavische Philologie", опублікованій у сьомій книжці "Літературно-наукового вісника" за 1909 рік. "Душею того видавництва, – писав Іван Франко, – був і єсть доси проф. Ягич, зразу проф. слов'янської філології у Петербурзі, потім у Берліні, а тепер у Відні. Певна річ, характер того всеслав'янського журналу в значній мірі залежав від особистих наукових інтересів, поглядів і уподобань самого проф. Ягича, який особливо в критичнім відділі завше найчастіше забирав голос у найрізномордніших питаннях слав'янської філології. Проф. Ягич, без сумніву, належить до найвизначніших філологів XIX віку, і визначається як у своїх оригінальних працях, так і в видавничих та критиках незвичайною тверезістю думки, раціональністю поглядів і прецизією в їх стилізації. Він володіє стилем простим і ясним, має дар влучної характеристики і при тій обсяг його духовних інтересів значно перевищує обсяг його спеціальних студій, в яких на першій місці стоїть граматики і пам'ятки найстаршого церковнослов'янського язика, а на другім місці язик і усна словесність сербо-хорватського народу. В сих напрямках Ягич впливав також на своїх улюблених учеників, серед яких найвизначнішим був молододіаконом Ватрослав Обляк, про якого сам Ягич говорив, що "в слов'янській філології він тямить багато більше від мене". Історія слов'янських літератур менше цікавить проф. Ягича, як властива лінгвістика, і на полі літературної історії його головно займає історія словістичних студій у минувшині, життєписи, кореспонденції та характеристики визначних слов'янських учених, і в тім полі він не тільки своїми викладами, але також своїми публікаціями і своєю невсипною ініціативою поклав великі заслуги в науці слов'янознавства. Вже те одно, що зумів піддержати протягом 30-ти літ такий центральний орган, як "Archiv fur slavische Philologie", що знайомив увесь цивілізований світ з духовним життям усіх слов'янських націй, треба вважати його величезною заслугою". Це чи не єдине визнання Івана Франка заслуг Ватрослава Ягича у слов'янській науці.

Тепер про О. Брікнера та ті зміни, які сталися в журналі. "Сей стан річий, – писав Іван Франко, – змінив ся значно, коли сутіком обставин, а властиво *via facti* головну ролю в редакції "Arch. f. sl. Phil." почав грати берлінський професор

слов'яністики Александр Брікнер, львов'янин родом, чоловік надзвичайно здібний і читаний, знаменитий спеціаліст у лінгвістиці, та при тім суто наділений буйною фантазією і незвичайно живим темпераментом. Він зазначив себе в томах "Archiv-u" зразу працями основаними на виписках із рукописів Петербурзької Публічної бібліотеки, в яких подавав багато нових матеріалів, звичайно не високої літературної вартости, зате з апломбом великого знавця. Ставши професором славистики в Берліні, він по кількох роках зглядної резерви почав раптом сипати найрізноманітнішими працями та теоріями на таких полях, де він мав тільки поверхове читане і поверхове розумінє, рівночасно в нім виробився завзятий полеміст, який не гордував ніякими способами і навіть найобскурнішими партійними органами, щоб не то переконати, не то зогидити своїх противників. Розуміється само собою, що обнявши в "Archiv fur slavische Philologie" рубрику "Polonika", в якій досить безкритично вихваляв одні праці, а осужував інші, і в якій не раз торкав також таким самим способом праці інших народностей, він давав раз-у-раз причину до незадоволення і більше-менше особистих полемік. Особливий склад викликав він своїми статтями про слав'янських апостолів, Костантина і Методія, в яких він раптом побачив безсоромних ошуканців, фальсифікаторів і дуросвітів, і помістивши в "Archiv-i" короткий нарис тої своєї теорії, розбобтував її опісля в різних польських журналах і часописах аж до переситу, мішаючи з болотом усіх, хто мав відвагу запротестувати проти такої профанації пам'яті слов'янських учителів".

О. Брікнер змушений був покинути редакцію "Архіву", проте це не означало, що він змінив свої погляди. Навпаки – ще з більшою затятістю він висловлювався в інших виданнях.

1905 рік був, як виявиться опісля, чи не найважливішим у стосунках І. Франка та В. Ягича. Властиво цим роком можна датувати початок третього етапу їхніх взаємин, про які, на жаль, дуже мало інформації у їхньому листуванні.

Революційні події 1905 р. змусили російський уряд переглянути ставлення до української мови, яка була забороненою, і звернутись в Академію наук, щоб вивчити проблему "припинення гоніння на українське друковане слово". Було створено спеціальну комісію, яку очолив академік Ф. Є. Корш і який пропонував для плідної праці ввести в склад цієї комісії, окрім дійсного члена Російської Академії наук В. Ягича, також українського вченого І. Франка.

Дуже цікавим є листування академіків Ф. Корша та О. Шахматова з В. Ягичем. Усі ці документи зберігаються сьогодні в архіві Російської Академії наук і наведені у статті Віктора Ідзьо "Іван Франко і Російська Академія наук", яка була опублікована у другому випуску "Наукового вісника музею Івана Франка у Львові" (2001 р., с. 281–287).

Академік Ягич у листі до О. Шахматова від 8 листопада 1905 р. застерігав адресата від великого захоплення українським питанням: "При обсуждении вопроса о малорусском языке будьте благорассудно либеральны. Простой народ пусть учится своему народному языку, литература пусть свободно развивается, точно так же искусно, но не забывает интересов государственных... Я сочувствую нашему М. Грушевскому и И. Франко пока они остаются на почве просвещения и науки, но создать независимую Украину – в этом я не желаю поддерживать их."

Мы, славяне, и без того чересчур дробимся, оттого так мало и значим. У нас в Вене был осенью молодой человек “белорусс”, который даже мечтал о самостоятельной Белоруссии”.

Внаслідок протесту В. Ягича доктора Івана Франка не було включено до складу комісії, яка обговорювала статус українства в Росії. Однак до цієї комісії увійшов В. Ягич.

Російський уряд наполягав, щоб Академія наук розв’язала питання щодо української мови, вважаючи, що так вдасться задовільнити вимоги українців і вилучити їх з революційного процесу, а тому дав завдання Академії дуже швидко підготувати документ “пом’ягшення” дії попередніх заборон, замість радикального вирішення проблеми. Із поставленим завданням Російська Академія наук впоралась дуже швидко. На початку березня 1905 р. так звану “Записку по українському питанню в Росії” отримав В. Ягич для ознайомлення. “З великим інтересом я прочитав записку “про українську мову”, – писав В. Ягич Ф. Коршу в листі від 5 березня 1905. – Для мене вона повчальна... в аргументації всюди відчутний гумор Ф. Корша. Здається все те, що ви бажаєте дати малоросам, треба дати і полякам”. Висвітлює свою позицію В. Ягич також у листі до О. Шахматова від 9 березня 1905 р. “Особливо, – писав він, – цікавить мене питання про “малоруську мову”. Сьогодні у нас Іван Франко, з’ясувавши питання мови, ставить питання створення незалежної України. Я звичайно стою за повну волю розвитку української мови, її вживання, та мене турбує вороже ставлення “модерних малоросів” до російської мови. Чи закінчиться воно, коли українська мова досягне своєї цілі. Як пояснити собі те сумне явище, що російська мова так слабо завойовує собі симпатію у фінського, польського і особливо в українського народу? Чому ці народи не вивчають російську мову, особливо не бажають її вивчати українці...”

Підготована комісією “записка по українській мові потрапила в Галичину і була винесена Іваном Франком на суд українського суспільства. Це нам відомо з листа Ф. Є. Корша до О. О. Шахматова від 7.V.1905 р.: “Хванько Кримський” поспішив відправити екземпляр нашої записки до Львова Івану Франку, де чекали її з великим нетерпінням. Записку нашу щодо української мови переклали українською мовою і поширили серед українського народу в Галичині. Я вважаю, – наголошував О. О. Шахматов, – що хоч таким способом поширитися праця комісії. Важко повірити, що російський уряд візьме до уваги результати нашої роботи”.

У цей же час слов’янський відділ РАН готував до друку “Енциклопедію Слов’янознавства”, у якій передбачали помістити нарис “Про розвиток української літературної мови”. Редакція енциклопедії мала намір залучити до співпраці І. Франка. Дізнавшись про це, В. Ягич категорично висловився: “Я ніяк не бажав би, – писав з цього приводу В. Ягич О. Шахматову у листі від 9 квітня 1905 р., – залучення до цієї справи наших галицьких мегаломанів М. Грушевського й І. Франка. Ними усіма без винятку заволоділо самолюбство, яке доходить до смішного. Я звичайно співчуюю їх діяльності, та ставлюся до результатів критично. Вони все своє розхвалюють до неможливості. Дуже звичайно погано, що вони очолюють весь літературний та науковий процес і що центр “малоросійського духовного життя” перейшов у Львів. Що стосується української мови, то вони навіть писати

на українській мові не вміють, то як вони напишуть історичний нарис “Про розвиток української літературної мови”.

Незважаючи на протести В. Ягича, в Петербурзі розуміли, що у Львові всі літературно-наукові процеси інтелектуального життя очолює І. Франко, тому в 1907 р. у середовищі РАН викристалізувалась думка обрати доктора Івана Франка членом-кореспондентом РАН. В. Ягич 2.III.1907 р. писав О. Шахматову: “Я боюсь, що наше відділення піде по слизькому шляху швидко вниз, якщо Ви і наші однодумці не будете дуже обережними. Бажав би я помилитися, але Ваш новий обранець буде близький не Вам, а другим. Признаюсь, мені здається, що обрання Івана Франка членом-кореспондентом РАН передчасне. Я бажаю вільного розвитку “малоросійській мові” та не згідний з відступом з Малоросії загально-російської літературної мови. Наскільки я знаю мрії малоросійського юнацтва, то воно думає, що самостійна незалежна Українська держава у них уже в кишені. Я з цим не згоден, допоки вірю в переулаштування сьогоденної Російської держави на нових ліберальних початках. Іван Франко у своїй творчості стоїть на цих позиціях, і тому його обрання в РАН треба як слід виважити...”

Дискусії Івана Франка з літературними, науковими та громадськими колами Росії поживляються в 1912 р. Поштовою слугувала стаття “Общерусская культура и украинский партекуляризм” виразника ліберальної буржуазії Петра Струве. На думку П. Струве, українська література, культура та мова прагне роз’єднати культурну і національну єдність Росії. На статтю П. Струве Ф. Корш відповів статтею “К вопросу об украинской культуре”, зазначивши, що російські ліберали зовсім байдужі до українців і у своїх поглядах щодо українського питання недалеко відійшли від правих націоналістів”.

Обидві статті (П. Струве та Ф. Корша) були відомі В. Ягичу, а тому трохи пізніше, в листі до О. Шахматова від 24.I.1912 він писав: “Мені дуже сподобався голос п. Струве. Дивно, що ваша Україна, ваш південь та й обидві столиці Москва і Петербург могли заразитися творчістю наших галицьких авторитетів М. Грушевського й І. Франка”. При кінці того ж 1912 р., 4 листопада, В. Ягич у листі до О. Шахматова обурювався: “Бачу, – писав він, – що Ф. Коршу Іван Франко і М. Грушевський сподобались і він як академік РАН разом із ними розпочав у Росії роз’єднувати нації на українців і росіян. Уявіть собі, що було б, якби ми ще тоді прийняли І. Франка в РАН. Якщо він і далі буде з І. Франком і М. Грушевським це робити, то українці в Росії будуть діяти більш активно, відкрито без приховування своїх сепаратистських стремлінь. Стаття російського академіка в захист українства: “К вопросу об украинской культуре” буде дорого коштувати Росії. Вже сьогодні українські сепаратисти загрожують державному устрою Росії. Ф. С. Корш не може зрозуміти, що український літературний рух, керований І. Франком з Львівського центру у ліберально-культурному обрамленні у подальшому появиться в політичному, як його викладає М. Грушевський, і за сприятливих обставин цей рух роз’єднає українців та росіян і згодом посіє між ними ненависть. Розмежування за національними ознаками українців і росіян породить дві культури, які з часом розмежуються раз і назавжди, а також появу двох нових держав. Україна, яка буде продуктивно розвиватися на півдні в більш сприятливих кліматичних умовах, ставши окремою державою, забуде Росію. Нова Українська держава посіє ненависть до

Росії за довговіковий диктат і через призму певного часу зовсім відмежується від Росії і повернеться до багатокультурної та демократичної Європи. Тоді зламати Україну, на чолі якої будуть такі досвідчені галичани з віденським світоглядом, як І. Франко, буде неможливо”. “Наголошую, – писав В. Ягич, – повернення українців до слов’янської єдності буде неможливе, оскільки загальноєвропейський процес демократії дасть їй нові антиросійські цінності, які ми сьогодні бачимо у науковому та літературному витворі та І. Франка”. Мабуть, Іван Франко не знав про те, що писав про нього Ватрослав Ягич. Також, знаючи Ватрослава Ягича, дуже сумнівно, щоб він сприяв Франкові у справі викладання у Львівському університеті. Випадок із незатвердженням Міністерством габілітації Івана Франка був унікальним. Такого ще не було у практиці університету, щоб Міністерство освіти не затвердило рішення університетського сенату. Сенат мав повне право опротестувати таке рішення. Цього разу Міністерство мало б провести розслідування. Незрозуміло, чому університет не скористався цим правом протесту? Чи вже на тій стадії не залучали до консультацій Ватрослава Ягича? Можна висловлювати різні припущення, але безсумнівним є одне: Франка не допустили до викладання в університеті. В. Ягич не схвалював діяльності І. Франка у радикальній партії і не поділяв його поглядів на українське державотворення. Окрім того, як вчений-славіст, В. Ягич прекрасно відчував національний дух навіть у дослідженнях Івана Франка про Кирила та Мефодія. До речі, В. Ягич не мав відваги заперечити шовіністичним трактуванням української давнини О.Брікнеру і жодного разу не видрукував об’єктивних рецензій на його твори, як це робив Іван Франко.

Революційні події 1905 р. в Росії налякали Ватрослава Ягича. Він ніяк не може зрозуміти, чого хочуть малороси, поляки, білоруси. Навіщо дробитись слов’янам, адже їм найкраще бути, на думку В. Ягича, під опікою Романових! Турбує його національно-визвольний рух, який розпочався в Галичині. В. Ягич вважав, що Австро-Угорщина є найкращим варіантом розвитку слов’ян, які опинились під берлом Габсбургів.

В. Ягич, листуючись із Франком, вдавав, що нічого не сталося, а саме завдяки йому Іван Франко не став членом-кореспондентом РАН; Франкові не зняли заборону приїздити в Росію і відвідувати родину в Києві...

29 вересня 1905 р. Іван Франко в листі вибачився, що не вислав обіцяну статтю про Кирила і Мефодія, яка викликала стільки запитань і заперечень у В. Ягича, і пояснює причину такої затримки: він ґрунтовно вивчав названі у листі нововіднайдені джерела до неї. Тому й називає свою статтю “Причинками”. І. Франко почав систематично вивчати рукописи і публікувати їх не у своїй інтерпретації, а як документи. Все тепер залежало від волі Ватрослава Ягича: захоче чи не захоче ці документи публікувати у своєму журналі. “На мій погляд, – тут нічого розраховувати на великі наукові результати, однак в них, напевне, знайдуться тут і там принаймні цінні ідеї” [1, т. 50, с. 278].

У відповіді, датованій 16 жовтнем 1905 р. В. Ягич запевняв, що з нетерпінням чекає статті Івана Франка про Кирила і Мефодія, а також його цікавило, як ставиться Франко до творчості Ольги Кобилянської, котра претендує на стипендію для митців за 1905 рік. Ватрослав Ягич хотів почути думку Івана Франка, який відписав листа 8 листопада. Детально зупинившись на характеристиці творів

О. Кобилянської, Іван Франко наприкінці листа писав: “В усякім разі, Ольга Кобилянська – визначне явище в українській новітній літературі. Її перші твори були свіжим подихом у цій літературі, особливо завдяки сміливості її стилістичної манери і відсутності будь-якого шаблону; це є характерним для О. Кобилянської. Серед українських письменниць вона не має суперниць в жанрі новели та роману, а її роман “Земля”, крім літературної та мовної вартості, матиме тривале значення ще й як документ способу мислення нашого народу в час теперішнього важкого лихоліття. Це було б найважливіше, що я найкоротше міг би сказати про Кобилянську. Сподіваюся, що цього досить для відомої нам мети” [1, т. 50, с. 282].

Ватрослав Ягич був радником цісаря і характеристика Івана Франка відіграла свою роль. У статті “Маніфест “Молодої Музи” Іван Франко зазначав: “На підставі мого реферату, приватно написаного для проф. Ягича (по його просьбі), вона одержала австрійську літературну премію, в якій проф. Ягич засідав як жюрор” [1, т. 37, с. 414].

Не вельми щедрим на листування був і 1906 рік. З боку Івана Франка всього один лист, датований 12 груднем 1906 р., а від Ватрослава Ягича – два: 29.09 та 25.12.1906 р.

Перший лист Ватрослава Ягича – поштівка з повідомленням, що “Архів” підготував до друку “Причинки до критики джерел давньоруських пам’яток”, які мали надрукувати у № 2–3 “Архіву” за 1907 рік, і він узгоджував, як написати по-німецьки деякі прізвиська, зокрема прізвиська Г. Бараца, російського дослідника давньоруської писемності. У листі Івана Франка від 12 грудня 1906 р. згадано, що журнал у № 3 опублікував статтю “Причинки до критики джерел Кирило-Мефодіївських легенд”, про яку в листуванні вже йшлося та в котрій Іван Франко взяв до уваги всі попередні зауваження В. Ягича і підсумував суперечки, які з волі О. Брікнера велися також давно. Тепер Іван Франко запропонував Ватрославу Ягичу ще деякі статті. “В першій, – писав він, – будуть розглянуті корсунські легенди в їх взаємозв’язку, цебто мучеництво Климента, чудо з пирогом, семеро корсунських святих, “Слово на пренесеніє”, а також тексти з Константинопольського “Синаксарія”, що відносяться сюди, – оповідання Никифора Калліста та “Похвала Климента” Кліма Велицького (остання лише для того, щоб показати, що вона не має ніякого зв’язку з грецькими легендами і ґрунтується на латинській, очевидно, устній традиції”.

Відповідь Ватрослава Ягича від 25 грудня 1906 р. була дещо незвичною. “Хтось, – писав він, – надіслав мені примірник газети “Гайдамаки”, з котрого я вчитав, що вам незабаром виповниться 50 років (насправді вже давно виповнилось – Р.Г.). Я міг би сказати, що Ви ще молоді і як багато Ви вже зробили для свого народу та для слов’янської науки в цілому. Зарахуйте, я прошу також мене до великої кількості Ваших шанувальників. Щоб ще багато десятиліть не послаблювалася Ваша сила і наснага до духовної праці!” Як опісля по-блюзнірському будуть звучати ці слова Ягича, коли опублікують листування з ним Російської Академії наук стосовно Івана Франка. На жаль, Іван Франко не знав і не здогадувався...

Ватрослав Ягич приставав на пропозицію Івана Франка стосовно нових публікацій. Хоч зізнавався, що ці великі розбіжності про Кирила і Мефодія, не дуже

його втішають. Замість двох обіцяних статей Іван Франко надіслав для журналу три, і всі вони були опубліковані у 29-му томі “Архіву”: I. – Джерела трьох легенд “Патерика”; II. – Композиція найдавнішого літописного зведення; III. – Композиція “Слова о полку Ігоревім”, згодом вони стали основою “Причинок до критики джерел деяких староруських пам’яток”, опублікованих 1907 р. у 29 томі “Архіву”. До публікації В. Ягич дав такий коментар: “На сьогоднішній день було зроблено чимало спроб підійти до пісні про Ігоря в усіх її частинах, так що й д-р Іван Франко, безперечно, має право висловити свою суб’єктивну думку про цю пам’ятку. Якби смаки і склад думок людей XII – XIII ст. повністю були такими, як наші, то автор, безумовно, мав би право не тільки попрікнути пам’ятку в її теперішньому вигляді, але й показати, як її зробити кращою. Своїми запереченнями автор так і не довів, що “Слово” справді є не чим іншим, ніж зібрана з багатьох пісень компіляція” [1, т. 37, с. 647]. Чи мав рацію Іван Франко, – питання залишається відкритим.

Чотири листи написав Ватрослав Ягич до Івана Франка у 1907 р.: 3 липня, 26 вересня, 3 жовтня і 3 грудня. Перший лист зумовлений тим, що переглядаючи працю Івана Франка “Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман і його літературна історія”, який був протягом 1895–1897 рр. опублікований у ЗНТШ, Ватрослав Ягич виявив нестачу деяких номерів журналу, а тому просив прислати їх йому.

У листі від 6 вересня 1907 р. В. Ягич просив Івана Франка повідомити якісь дані про Й. Ісаковича, П. Боровицького та М. Терлецького, що потрібні були йому для “Очерков истории славяноведения”. В листі від 3 жовтня Ватрослав Ягич просить роздобути і надіслати йому у Відень для семінару “Кобзар” Тараса Шевченка, виданий В. Доманицьким. Про вихід “Кобзаря” Ягич дізнався з рецензії П. Житецького у “Вестнике Европы”.

Листи з цією інформацією не збереглися, хоча можна із впевненістю сказати, що прохання Ватрослава Ягича Іван Франко таки виконав, бо з аналогічним проханням він звернувся до нього в листі від 2 грудня 1907 р. Просив дізнатись про долю так званої “Ковельської Палеї”, яка зберігалась в університетській бібліотеці у Відні, але була викрадена. Відповідь Іван Франко отримав вже наступного дня 3 грудня 1907 р., в якій В. Ягич обіцяв у певних людей дізнатися. Лист є цікавим, бо вперше Ватрослав Ягич виявляє себе і намагається повчати Івана Франка, як потрібно діяти русинам. Якої там самостійності хочуть слов’яни? Чого сваряться? Схвалив Ватрослав Ягич те, що Іван Франко не поїхав у Софію, щоб очолити кафедру славістики. Зауважуємо, що листи до Івана Франка від В. Ягича стають щоразу коротшими і досить емоційними.

1907 р. в Галичині позначився новою хвилею національно-визвольного піднесення, що виявилось у боротьбі за реформу виборчого права до парламенту та сейму, а також у боротьбі за український університет у Львові. Дійшло навіть до серйозних сутичок, зокрема українські студенти розгромили аудиторії та навчальні зали, а відтак були заарештовані. Невдовзі Іван Франко подав прохання прийняти його на роботу у Львівський університет на підставі його габілітації 1895 р. Сенат університету не розглядав цього прохання. На процесі проти українських студентів, які брали участь в розгромі навчальних аудиторій університету у січні

1907, мала фігурувати і справа Івана Франка. Він мав свідчити, як пригнічуються права українців, і на своєму прикладі показати, як повелись власті супроти нього. Однак взяти участь у цьому судовому процесі Іван Франко не зміг.

У 1908 р. тільки один лист від Ватрослава Ягича отримав Іван Франко. Датований лист 17 січнем і був спричинений тим, що якраз вийшов перший том “Кобзаря” Т. Шевченка, до друку його підготував Іван Франко. В. Ягич мав зауваження щодо розставлення І. Франком наголосів в окремих словах. В. Ягич, який не володів українською мовою і вважав за потрібне спілкуватись із Франком російською мовою, тепер повчав І. Франка, як потрібно говорити українською мовою. Проте не стільки Ватрослава Ягича стурбував сам факт виходу “Кобзаря”, скільки тим, що в газеті “Польська пошта”, яка в № 2, як пише сам В. Ягич “дуже докладно займається Вашим покірним слугою”. Автором статті був “якийсь” Ярецький. “Я не розумію тенденції статті, – обурювався В. Ягич. – Він хоче мене виволікти на арену політичних протиборств між поляками, малоросами та між самими малоросами? Чи дійшов би я до того, тим більше у мої старі літа, коли б мав відмовитися від своєї об’єктивності, яка дозволяє мені з однаковою любов’ю читати Міцкевича і Пушкіна або ж Шевченка, Прешерна, Врза або Петра Петровича?” В. Ягич запевняв, що має право власної думки. “Я ніколи не говорив, – виправдовувався він, що малороси не мали б права плекати свою мову, – в цьому я навіть часто конфліктував, наприклад з Флорінським, – проте я ніколи не розумів неприязні щодо великоруської мови, не кажучи вже, щоб могли схвалювати. Якраз у цьому Шевченко міг би подати дуже повчальний приклад”. Про події 1907 р. у Львові було відомо йому, і поведінки польських студентів стосовно русинських він не схвалював, “але й поведінка русинських студентів дуже шкодить полякам в їх обороні проти прусів... Це видно кожному, – запевняв В. Ягич, – і такої ж думки відомі поляки...”

З 1908 р. Ватрослав Ягич більше не викладав у Віденському університеті. Тепер мав досить часу, щоб займатися своїм журналом та вести славистичні студії. Окрім цього був призначений головою фонду для стипендій артистам та письменникам, з якого отримав 500 корон також Іван Франко, коли його здолала хвороба.

Відповіді Івана Франка на цей лист не було. Листування з Ватрославом Ягичем через хворобу Івана Франка перервалося на тривалий час. Першим 22 листопада 1910 р. порушив мовчанку Ватрослав Ягич. Він тішився, що тепер Іванові Франку стало краще, бо навіть міг головувати на засіданні НТШ. Звертався Ягич за порадою, чи заслуговує художньої стипендії Лев Лопатинський. Хто міг про це знати краще, ніж літературний авторитет України?

Іван Франко у відповідь писав: “Моя недуга на обох руках, якою я страждаю уже третій рік, це нечуваний у медицині висип зовсім здорових рук безліччю чужорідних, майже невидимих тілець, що зникають дуже повільно. Ця недуга супроводжується жахливим даром – здатністю слуху чути голоси привидів і, частково, очей бачити видіння Скільки жаху я натерпівся за цих три роки, скільки разів побував у царстві духів! Сподіваюсь, що як тільки минеться хвороба рук, я застану пана радника, мого шановного друга, ще при доброму здоров’ї й особисто пораджуся з Вами про все, що варте уваги у цьому моєму досвіді.

Я був би вельми радий, якби пан радник приділив трохи більше уваги моему “Нарису літератури українського народу”. Щоправда, це лише нарис, а не докладна історія літератури, проте в ньому викладені деякі нові погляди і результати моїх наукових досліджень, які, напевне, зацікавлять пана радника. Можливо, пан радник не звернув уваги на те, що в одному з випусків 1908 р. “Записок Товариства ім. Шевченка” я надрукував вступний розділ докладної історії літератури. В останньому номері “Записок” першого року розпочато публікацію моєї розвідки “Хмельниччина” (Думи, пісні та вірші)”, що є продовженням моїх “Студій над українськими народними піснями”, надрукованих в попередніх випусках “Записок”.

Письменника Лопатинського, якщо це той самий Лев Лопатинський, який був колись актором, директором театру, а потім довгий час редактором “Руслана”, я можу охарактеризувати як мало симпатичну, зате цілковито бездарну людину, що *par force* (силою – авт.) намагається стати митцем і поетом. Якщо стипендія послужить тим засобом, який віднадить Лопатинського від мистецької кар’єри, то я гаряче рекомендую його на одержання такої стипендії” [1, т. 50, с. 388–389].

У 1911 році Іван Франко написав три листи (25 лютого, 13 березня та 19 грудня), і два листи надіслав Франкові Ватрослав Ягич (10 березня та 19 грудня). Іван Франко для публікації в “Архіві” підготував статтю “Konstantinus Alfabetisches Gebet” (“Константинова азбучна молитва” – авт). Ще до публікації цієї статті в “Архіві” Іван Франко опублікував її українською мовою в харківському журналі “Сніп” під назвою “Азбучна молитва св. Константина Солунського” (1912 р., № 10) та в журналі “Житє” (1912 р., № 1) під назвою “Найстарша церковнослов’янська вірша”.

Ватрослав Ягич цілком розгублений. Його мрія про єдність слов’янських народів під патронатом Росії, а також під покровом Австро-Угорської імперії тане на очах. Дуже зашкодили репутації його журналу публікації О. Брікнера, в результаті чого довелося вивести його зі складу редакції і сформувати новий колектив. Це погіршило стосунки між ним та групою польських славістів, у результаті чого проти В. Ягича у польській пресі посилювались нападки. Публікація статті Івана Франка про події в журналі зіпсувала стосунки з О. Брікнером, які й до того не були ідеальними. О. Брікнер розірвав стосунки з Іваном Франком і коли його пізніше попросили написати спогади про останнього, то Брікнер заявив, що вони не зналися і написати ці спогади відмовився, хоч насправді з Франком він працював під час навчання у Львівському університеті на семінарах, листувався з ним і часто зустрічався.

Отож в листі до Івана Франка, який виявив до нього стільки виrozumіlostі і поваги у статті про реорганізацію “Архіву”, Ватрослав Ягич писав: “Бажаю Вам тривалого покращення Вашого здоров’я. Сердечно дякую Вам за повідомлення для “Архіву”. Колись Добровський сказав: “Ми мусимо триматися вкупі!” Я вважаю, що в науковій сфері потрібно було б все ще рухатися під цим гаслом. Хіба не досить того, що лише політика так жахливо палить і терзає? На жаль, здається також і в науці дедалі важче підтримувати дружні взаємини в багатьох напрямках. Я міг би про це багато розповідати, як усі спрямовані проти мене стріли відбивалися об непохитність моїх переконань”.

Зворушило Ватрослава Ягича ще й те, що Іван Франко справді піклувався про науковий рівень “Архіву”, а тому не міг обійти мовчанкою намагання І. Свенціцького опублікувати на сторінках часопису статтю про благовіщення Марії, українською мовою вона була опублікована на сторінках ЗНТШ в 1907 р. “Я чув, – писав Іван Франко, – що пан Іларіон Свенціцький подав до “Архіву” німецьку обробку своєї статті про благовіщення Марії, котра вийшла в “Записках Товариства ім. Шевченка”, і що ця обробка містить ці самі недоліки, що й українська публікація. Дозволю собі звернути Вашу увагу на те, що пан Свенціцький, публікуючи церковнослов’янський текст, припустився непрошеного недбальства та свавілля, надрукувавши лише одну частину твору, скомпанованого в єдиному стилі, тоді як друга дозволила б майже з повною вірогідністю встановити автора твору і в такий спосіб відкрити церковнослов’янською мовою твір одного з найвидатніших грецьких отців церкви, який грецькою мовою зберігся лише частково. Все, що пан Свенціцький пише в надрукованій українською мовою статті про цей текст, його різні редакції та можливе розгалуження, це суцільна путанина, що не має ніякої наукової вартості. Церковнослов’янський текст, звірений з трьома львівськими рукописами, появиться з моїми увагами в наступному томі “Пам’яток”.

Ватрослав Ягич прислухався до Івана Франка – стаття І. Свенціцького не була опублікована в “Архіві”. Однак через припинення друкування “Пам’яток українсько-руської мови і літератури” у 1911 р. Франко так і не зміг опублікувати цієї розвідки.

В наступному листі до Ватрослава Ягича від 13 березня 1911 р. Іван Франко пропонує цілу низку цікавих статей, які під загальною назвою “Kleine Beiträge zur Geschichte der Kirchenslavischen Literatur”. I. Konstantinus “Alphabetisches Gebet”. II. Vorrede zum Evangelium. III. Eine altbulgarische Redaction der vita Konstantini. Всі вони були опубліковані. Перша у № 35 за 1912 р., а дві останні у № 36 за 1912 р. Останній, третій лист Івана Франка за 1911 р. датується 19 груднем і стосується поправок, які вирішив Іван Франко внести до згаданих “Причинків”. У листі від 21 грудня 1911 р. Ватрослав Ягич пропонує Іванові Франку написати підсумкову статтю про Климента Болгарського на основі всіх його попередніх праць та знахідок, з чим Іван Франко погоджується. “Що торкається Климента, єпископа слов’ян, – писав він у листі від 5 січня 1912 р., – то, певна річ, я подам лише неопубліковані тексти із львівських рукописів. Опрацювавши для них науково-критичний апарат, по змозі детально вивчивши історію питання, маю намір в лютому або березні приїхати на кілька днів до Відня і надіюсь, що привезу тоді готовий до друку рукопис “Климента” [1, т. 50, с. 399–400]. У листі від 23 січня 1912 р. Іван Франко відмовляється від попереднього плану написати монографію про Климента, оскільки, заглибившись у матеріал, усвідомив, що не впорається в обіцяний термін. Він не володіє руками, а тому є на ласці секретарів, які мають свої прямі обов’язки, бо є студентами. У зв’язку з цим в обіцяний термін не зможе приїхати у Відень. Монографію про Климента він не напише. У Відень не приїде також, хоч його там чекав Ватрослав Ягич, однак зовсім не для того, щоб обговорити питання філологічні. У січневому номері “Русской мысли” П. Струве надрукував статтю “Общерусская культура и украинский партикуляризм”, у якій акцентував на тому, що боротьба українців за свою літературу та українську

культуру має на меті розвалити культурну і політичну єдність Росії і до цього допустити категорично не можна. “Я думаю, – поспішав повідомити Івана Франка Ватрослав Ягич у листі від 6 лютого 1912 р., – що такий чоловік, як П. Струве, заслуговує серйозної уваги. Я вважаю дуже актуальним спокійне роз’яснення цього надзвичайно важливого питання, мені здається, воно має більшу вагу, ніж польсько-русинські переговори, які просуваються лише в провінційних межах Галичини, у той час коли дискусія в руслі Україна-Струве стосується всього малоруського народу та його майбутнього. Ще раніше В. Ягич в листі до О. Шахматова від 24 січня 1912 р. писав: “Мені дуже сподобався голос П. Струве. Дивно, що ваша Україна, ваш південь та й обидві столиці Москва і Петербург могли заразитися творчістю наших галицьких авторитетів М. Грушевського і І. Франка”. Іван Франко діяльність П. Струве не обговорював. “Впродовж 35 років, – писав В. Ягич у листі від 5 лютого 1913 р., – журнал втратив багатьох співробітників через смерть, деяких за інших обставин. Тим дорожчими є для нього і для мене давні вірні друзі, що залишилися. З великим хвилюванням і деяким острахом дивлюся я на наступні місяці, – що вони лише принесуть. Я тішуся за збройний успіх, який пережили серби і болгари, і яким я так симпатизую, але не хотів би пізнати жахливого зіткнення із монархією Північного Сходу. Лише уберіг би від цього Господь Бог”. Монархія ця – Росія. Та, яка мала утримувати під своїм крилом багато мільйонів слов’ян, які цієї опіки не хотіли...Чи справді був щирим пан радник Ватрослав Ягич, коли писав ці рядки Івану Франкові?...І знову Іван Франко уникнув прямої відповіді. Відчував, чи мав докази, що колишній керівник докторської є нещирим. Можливо тим і можна пояснити, що Франко не підтримав жодного разу зітхання професора на теперішні часи і намагання слов’ян розбігтись з-під покрову Російської та Австрійської монархій. У листі до Ватрослава Ягича від 8 лютого 1913 р. він також не торкається цієї теми. Його турбує інше. Нещодавно, точніше 1911 р., вийшла книжка проф. О. Соболевського “Материалы и исследования в области славянской филологии и археологии”, на яку гостро зреагував Іван Франко і з цього приводу написав рецензію, яку й зачитав на засіданні філологічної секції НТШ. Однак редактор “Записок” проф. М. Грушевський, – писав Іван Франко, – не довго думаючи, вирішив, що він не зможе надрукувати в “Записках” цю працю, текст якої йому невідомий, бо він боїться, що проф. Соболевський висуне проти неї де-небудь в Росії різкі контраргументи. Тому він відіслав мене з моїми студіями до “Збірника філологічної секції”, що виходить неперіодично. Коли б я хотів наполягати на своєму праві опублікувати в “Записках” прорецензовану секцією працю, то я міг би влаштувати редакторові маленький скандал, особливо тому, що його відмова з наукового погляду зовсім необгрунтована й за те, що в “Записках” він без заперечень надрукував досить поверхову й недоладну рецензію молодого українця Михайла Возняка на книжку проф. Соболевського” [1, т. 50, с. 406]. Ватрослав Ягич на скаргу Івана Франка відповів дипломатично: “Я ще не мав часу, – писав він у листі 11 лютого 1913 р., – щоб прочитати в “Записках” згадану Вами рецензію. Я вважаю, що Вам щодо Грушевського треба виявляти більше тактовності. Якщо він сам з Вами не погоджується, все ж Ви заслуговуєте, щоб бути почутим”. Рецензія на монографію О. Соболевського так і не була надрукована.

Опісля були ще два листи Івана Франка до Ватрослава Ягича. В листі від 26 березня Іван Франко повідомляв, що вислав перероблений до друку в “Архіві” другий причинок з питань церковнослов’янських пам’яток, а також, що вийшли окремою книжкою його “Студії над українськими народними піснями”, котрі до того друкувалися в ЗНТШ в 1907 р. “В них я, – писав Іван Франко, – головним чином опрацював історичні пісні, перш за все турецький цикл (XVII ст.), котрий до кінця ще не вичерпав, окремі моменти з XVIII століття й дуже детально початок визвольного руху за Богдана Хмельницького в 1648 р. Народні пісні, думи й вірші того часу я опрацював за допомогою історико-аналітичного методу. Переконалий, що створена мною книжка буде приємною і корисною не тільки для літературознавців, але й для фахівців-істориків” [1, т. 50, с. 408].

І нарешті останній лист Івана Франка до Ватрослава Ягича. Він датований 27 квітнем 1913 р. “Сьогодні, 27 квітня, у нас, українців, перший день пасхи, – писав Іван Франко. Сподіваюсь, що Ви не образитесь на мене, якщо я в цей день привітаю Вас нашим церковнослов’янським “Христос воскрес” й на додаток до цього побажаю Вам доброго здоров’я й благополуччя.

На страстному тижні мене й мою родину спіткало велике горе. Раптово помер від судоми мій старший син Андрій. Я втратив в ньому не тільки найдорожчого помічника в час недуги моїх рук, але й інтелігентного, високоосвіченого писаря, котрий минулого року закінчив навчання в університеті (класичну філологію). І все ж сподіваюсь, що горе не буде особливою перешкодою в моїй науковій праці” [1, т. 50, с. 409–410]. Ще поділився своїми планами щодо майбутніх досліджень та видань...

Наївні сподівання. Домучували галюцинації, судоми зводили руки. Він аналізував проблему розповсюдження слов’янської грамоти. Нікому було перегортати сторінки книжок...

Лист від Ватрослава Ягича датований 16 серпнем. Сухий, діловий лист...

14 серпнем 1915 р. датується останній лист до Ватрослава Ягича. “Передовсім, – писав у ньому Іван Франко, – шлю Вам сердечне вітання після жакливого часу. Цього разу зима мене сильно виснажила й дуже ослабила. Богу дякувати, моя сила духу не постраждала. Крім того, через російську окупацію я лишався майже непомітним. За цей час я вислав дві праці російською мовою до “Известий отделения русского языка” – причинок до студій над найдавнішими російськими літописами (3 розділи) і причинок до студій над південноруськими історичними піснями (чотири пісні з XV століття, останні за велінням проф. Шмурло, з яким я тут познайомився, переклав з української мови на російську). Це додаток до другого тому моїх студій над українськими народними піснями, перший том яких вийшов у 1913 р. окремим відбитком з “Записок” Наукового товариства ім. Шевченка і який я подав на конкурс до Петербурзької академії на здобуття премії О. Котляревського. Другий том містить найдавніші українські народні пісні, думи, вірші тощо аж до часів Богдана Хмельницького. У цих студіях, коли я їх закінчу, будуть досліджені також так звані фальсифікати й подані нові варіанти, історичні джерела і багато інших несподіваних речей. Моя праця просунулася до пісні про Наливайка. Випадково я довідався, що в “Архіві” тим часом вийшов також другий причинок “Прогласіє”. Чи не могли б Ви прислати мені бодай один

окремий відбиток? Третій причинок я хотів би присвятити третьому, найцікавішому твору Константина “Написание о правой вере”; прошу повідомити мені коли, щонайпізніше, я маю подати рукопис. Я вже закінчив реконструкцію вельми важкого тексту – переклад і додаток з науковим апаратом будуть готові за кілька днів.

Залишаюсь з глибокою пошаною др. Іван Франко” [1, т. 50, с. 430].

Відповіді не було.

Ватрослав Ягич помер у Відні 5 серпня 1923 р. Опублікують його спогади 1930 р. (V. Jagić, Spomeni mojega života, I – II deo, Beograd, 1930–1934). 1934 р. було оприлюднено його листування з Російською Академією наук та О. Шахматовим (Труды Института Славяноведения Академии наук СССР, т. 11, Ленинград, 1934, с. 346), що стало приводом для того, щоб у галицьких газетах того часу з’явилися статті про те, як насправді ставився Ватрослав Ягич до української мови та українського питання. 1959 р. нарешті були опубліковані листи Івана Франка до Ватрослава Ягича. Їх опублікував мовою оригіналу Мар’ян Якубець у № 2–3 журналу “Slavia Orientalis” (Варшава, с. 67–90). Вони були вміщені у 50-ому томі видання творів Івана Франка, що вийшов 1986 р. Як виявилось, Ватрослав Ягич вів широку кореспонденцію з багатьма українськими вченими. Зокрема збереглося три листи від Якова Головацького, 12 від Юліана Яворського, два від Осипа Маковея, сім від Омеляна Огоновського, шість від Степана Смаль-Стоцького, три від Кирила Студинського, 23 від Іларіона Свенціцького, чотири від Ісидора Шараневича, 70 від Івана Зілинського та 14 від Павла Житецького. Листувався В. Ягич також із М. Грушевським. Досі ці листи не публікували. Листи Ватрослава Ягича до Івана Франка, які зберігаються у фонді Івана Франка (ф. 3), що в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (ІЛ), публікуються вперше зі збереженням всіх особливостей тексту.

Автори вдячні Василю Гориню та його дочці Соломії за допомогу у розшифруванні та перекладі листів Ватрослава Ягича до Івана Франка, яка тривала декілька років.

ЛИСТИ ВАТРОСЛАВА ЯГИЧА ДО ІВАНА ФРАНКА

№ 1

Wien d. 1 Juli 1904

Sehr geehrter Freund!

Ihr Schreiben enthält viel Interessantes, es sollte mich selbst aufregen, durch die Neuigkeit Ihrer Resultate, wenn ich nicht schon durch Brückner und Lamanskij in eine höhere Stimmung versetzt worden wäre, die eine Steigerung kaum noch zulässt. Wenn man alt ist, huldigt man unwillkürlich dem Grundsatz *quieta non movere*. Nun muss ich freilich zugeben, daß die ganze Frage durchaus nicht ein „*quietum*“ genannt werden kann. Also nur zu, freie Bahn einer freien Forschung. Wenn Sie in der Tat nachgewiesen haben, daß die Entdeckung der Reliquien von Konstantin stattfand, dann sind Sie natürlich berechtigt über die Legende herzufallen. Ich weiß nicht, ob Sie selbst die Mitbringung der Reliquien nach Rom durch Konstantin in Abrede stellen; oder ist dieser zweite Fakt richtig? Dann wäre der Legenden verfaßer doch kein so arger Sünder. Ich stimme Ihnen vollkommen bei, daß nicht die beiden Legenden einen Verfasser haben. Alle stilistischen Beweise Lawrowskij oder Vondrak haben mich davon nicht überzeugen können. Allein einen größeren Wert in der Methodienlegende als gesch. Zeugniß habe ich eigentlich nicht herauslesen können. Ihr Verfaßer scheint mir mehr slavisch, der andere der über Konstantin schrieb, mehr bysantinisch gewesen zu sein.

Ich möchte Ihnen vorschlagen, zunächst die Abhandlung in Ihren *Записках* zum Abdruck zu bringen. Sobald Sie, noch vor dem Erscheinen der betreffenden Hefte, mit dem Druck fertig sind, schicken Sie mir Ihre krit. Studie zur Einsicht. Ich will Ihnen dann meine Eindrücke, resp. meine Einwendungen mitteilen, die Sie bei der Mitteilung Ihrer Resultate gleich berücksichtigen, resp. wiederlegen können. Dadurch bekommt Ihre deutsche Bearbeitung einen größeren, selbständigen Wert.

Ich bin mit dem Material so überhäuft, daß die deutsche Umarbeitung ohnehin erst im XXVII B. im 2 oder 3 Hefte erscheinen könnte (also im Laufe des nächsten Jahres). Vielleicht wird es sich so machen lassen, daß wir ein ganzes Heft vorzüglich dieser Frage widmen, d.h. daß über die Forschungen Lamanskij vor ihm, über Brückners von diesem und über die Anzeigen von Ihren Mitteilungen gemacht werden. Wir müssen die Frage, die aus dem Geleise gekommen ist, wieder wenn nicht auf das alte, so auf ein sicheres neues Geleise zu bringen frachten.

Ich denke oft an Sie, aber nicht wegen der Legenden, sondern wegen der klein-ruß. Literaturgeschichte und Ethnographie, worin ich auf flire fähige Mitarbeiterschaft rechne bei der Encyklopädie-Grundniss. Wenn ich Sie nicht schon mit bestimmten Fragen behelligt habe, so hat das seinen Grand darin, daß ich fürs erste mit dem linguistischen Teil viel zu tun habe, wobei ich hauptsächlich mit dem leider sehr kranken Žiteckij im brief. Verkehr stehe.

Mit vielen freundlichen Grüßen an Sie und den Prof. Hruszewski, dessen persön. Bekanntschaft zu machen mir eine große Freude war, bin ich

Ihr alter Freund
V. Jagić

Відень, 1-го липня 1904 р.

Вельмишановний друже!

Ваш лист містить багато цікавого, він мав би мене самого схвилювати новизною Ваших результатів, якщо б я вже завдяки Брікнеру¹ і Ламанському² не був у кращій настроєності, навряд чи вона ще покращиться. Коли старий, то мимовільно схиляєшся перед принципом *quieta non movere**. Тепер, правда, мушу додати, що цілу проблему аж ніяк не можна назвати “*quietum*”. Отже, лише додаю, вільну дорогу вільному дослідженню. Якщо Ви справді довели, що відкриття реліквій відбулося до Костянтина, тоді Ви, звичайно маєте право відкидати легенду. Я не знаю, чи Ви самі заперечуєте принесення Костянтином реліквій до Рима; або чи є цей другий факт вірним? Тоді не був би автор легенд аж таким останнім грішником. Я цілком з Вами погоджуюся, що обидві легенди не мали одного автора. Усі стилістичні вказівки Лавровського³ чи Вондрака⁴ не змогли мене у цьому переконати. Власне кажучи, я сам не міг вичитати якоїсь більшої цінності з легенди Методія, аніж іст[оричного] свідчення. Її автор, мені здається, мав би бути радше слов'янським, інший, який писав про Костянтина, скоріше візантійський.

Я хотів би Вам запропонувати спочатку надрукувати статтю у Ваших “Записках”. Тільки Ви ще до появи цього номера справитесь з друком, надішліть мені Ваші крит[ичні] студії на перегляд. Тоді я зможу поділитися з Вами своїми враженнями і судженнями, які Ви відразу можете взяти до уваги при повідомленні Ваших результатів, завдяки цьому Ваш німецький переклад набуде більшої самобутньої ваги.

Я такий завантажений матеріалом, що німецький варіант і без того міг би з'явитися лише у XXVII т[омі] у 2 або 3 зошиті (отже, впродовж наступного року). Напевно, можна так зробити, що ми головню цьому питанню присвяtimo цілий зошит, тобто з дослідженнями Ламанського, Брікнера і Вашими повідомленнями. Ми маємо питання, яке вибилося з колії, спрямувати знову якщо не на стару, то принаймні на певну нову колію.

Я часто про Вас думаю, але не у зв'язку з легендами, а через малорос[ійську] історію літератури та етнографію, у чому я розраховую на Вашу співпрацю при укладанні енциклопедії. Якщо я Вам ще не надокучив певними питаннями, то суть полягає у тому, що я перш за все маю багато роботи з лінгвістичною частиною, при цьому я передусім листуюся з дуже хворим Житецьким⁵.

З найкращими дружніми поздоровленнями Вам і проф[есору] Грушевському⁶, особисте знайомство з яким було для мене великою радістю.

Ваш давній друг
В. Ягич

№ 2

Wien 17 Aug. 1904

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich habe, so weit das auf der Reise möglich ist, gestern in der Eisenbahn auf der Fahrt von Abbazia nach Wien – ich fahre morgen abends zurück nach Abbazia – Ihnen

* *Quieta non movere* (лат.) – не торкатися того, що перебуває у спокої.

Beitrag gelesen und wenigstens den einen Eindruck bekommen, daß Ihre sehr scharfsinnigen Combinationen jedenfalls verdienen den werteren Kreise der Leser zugänglich gemacht zu werden. Ich beeile mich diese Mitteilung zu Ihrer Kenntnift zu bringen, weil Sie versprochen haben selbst einen deutschen Auszug daraus zu machen. Ich möchte ein ganzes Heft (XXVII. 2.) – der Band XXVI ist schon fertig – den neuesten Cyrillo-Methodianen widmen. Die “Einfälle” Brückners – ich kann das ganze leider nicht anders nennen – eben so wie die unendlich zerdehnten willkürlichen Betrachtungen Lamanski’s, der aus Konstantin einen ruß. Slavophilen mit obligater Verachtung aller “Brüder Slaven” machen möchte – sollen in diesem Heft Platz finden. Vielleicht auch die für mich ebenfalls nicht überzeugenden enthaltenden Combinationen Vondraks bezüglich der Autorschaft – kurzens das könnte ein interessantes Heft werden.

Wenn ich nach dem ersten Eindruck, den die Lektüren Ihrer Studie auf mich machten, urteilen sollte, so müßte ich freilich sagen, daß Sie mich von der Richtigkeit Ihrer Combinationen nicht überzeugt haben. Aller Sie können eben so gut einwenden, daß es einem Menschen, der sich in einem bestimmten Ideenkreis hineingelebt hat, schwer fälle sich von seinen lange geheizten Ansichten loszusagen. Auch das mag ein Körnchen Wahrheit in sich enthalten.

Ich glaube, daß Sie jener Zusammenstellung des Chersons Bischofs Georgios mit dem “Kaiser” Nikephoros doch ein zu großes Gewicht beilegen. Erstens wissen wir nicht, wann Georgios gelebt hat, dann aber ist ja noch sehr fraglich, ob jener kurze Auszug nicht Nikephoros, der ein Ortsadministrator sein konnte, mit dem Kaiser verwechselte. Ein erster Ansatz dazu liegt ja in dem Text des Слово на перенесение мощей vor. Hier ist doch deutlich von dem lokalen (Chersonschen) Charakter des Nikephoros die Rede, der nebst Georgios als geistliche und weltliche Lenker der Stadt genannt werden. Er muss noch jung gewesen sein und sein Verhältniß zu dem später genannten “Князь градскій” ist nicht ganz klar. Daß der schon in Слово gebrauchte Ausdruck eine spätere Textgestalt dazu bringen konnte, von keiner Nikephoros zu reden, das soll uns nicht wundern.

Man könnte sagen, warum soll die Sache nicht unter Nikephoros vorgefallen sein? Ich glaube, daß die gesammte Tradition (Anastasius die Legenden) doch zu laut für Konstantin spricht. Wie ich über Слово о пренесение denke, hab' ich in der kleinen Abhandlung (Сборникъ Band 54 der ruß. Abteilung) gesagt, sie scheint ihnen entgegen zu sein.

Auch Ihre Herabsetzung der ital. Legende will mir nicht einleuchten. Die vita Constantini gefällt Ihnen weniger als vita Methodii. Mir gefällt sie als Legende besser. Ich habe davon in der Polemik gegen Prof. Friedrich gesprochen und glaube auch jetzt daran festhalten zu müssen.

Sie sehen, daß wir in vielen Dingen auseinandergehen. Da ich mehr an die philologische als an die historische Kritik gewöhnt und eingeübt bin, so kann an mir die Schuld sein, wenn ich Ihre Beweisführung hie und da etwas rabulistisch finde. Sie scheinen mir von den alten Schriftstellern etwas zu viel Logik, Scharfsinn, kritische Skepsis zu verlangen. Solche Themen, wie Wundergeschichten, sind freilich ein schlüpfiger Boden, was für uns den Stein des Anstoßes bildet, das war für die alten Schreiber die Sache des frommen Glaubens.

In dem mir zur Verfügung gestellten Umfang Ihrer Arbeit steht schon die Zahl X, wo ist aber I – IX erschienen? Das möchte ich doch auch lesen, vielleicht würde mir dann Ihre ganze Auffassung der Ereignisse des IX Jahrh. klarer sein.

Für Ihre Arbeit haben Sie Zeit etwa bis Ende Oktober, früher beginnt der Druck des 2ten Heftes des 27 Bandes gewiss nicht. Sie werden selbstverständlich die Texte nicht übersetzen, sondern nur darauf sich berufen. Daß auch sonst einige gekürzt werden kann, das werden Sie wohl selbst sehen und tun.

Ich danke Ihnen nochmals für die freundliche Zusendung, die mir die gestrige Reise wesentlich verkürzt hat. Ich las zur Abwechslung bald Ihre Studie, bald ein mitgenommenes Bändchen Čechov's.

Wenn Sie Prof. Hruševskij sehen, bitte grüssen Sie ihn. Er wird das mit Kürzungssandeutungen versehene Exemplar bekommen haben?

Ihr g-erg. V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1614, с. 499 – 502. Рукопис. Оригінал

Відень 17 серпня 1904

Вельмишановний пане докторе!

Я прочитав Ваш матеріал, наскільки це є можливо у подорожі, вчора у поїзді в дорозі з Аббації до Відня – я їду завтра ввечері назад до Аббації – і принаймні отримав якесь враження, що Ваші дуже дотепні комбінації у будь-якому випадку заслуговують, щоб бути доступними поважнішим колам читачів. Поспішаю довести це повідомлення до Вашого відома, бо Ви самі обіцяли зробити з нього німецький витяг. Я хотів би весь номер (XXVII. 2) (том XXVI є вже готовий) присвятити найновітнішим кирило-мефодіївцям. “Вигадки” Брікнера (інакше все це, на жаль, назвати не можу), а також неймовірно розповсюджені свавільні погляди Ламанського, який хотів зробити з Костянтина рос[ійського] слов'янофіла з обов'язковою зневагою усіх “братів слов'ян” – повинні знайти місце у цьому номері. Можливо також комбінації Вондрака, котрі так само для мене не мають нічого переконливого, щодо авторства – словом це міг би бути цікавий номер.

Якщо я після першого враження, яке на мене зробило читання Ваших студій, повинен висловити думку, то мусив би, звичайно, сказати, що Ви мене не переконали у правильності Ваших комбінацій. Лише Ви можете так само добре заперечувати, що одній людині, яка ужилася у певний ідейний круг, є важко зректися своїх довго плеканих поглядів. У цьому також є зернятко правди.

Я вважаю, що Ви, однак, надаєте занадто велику вагу тому зіставленню херсонського єпископа Георгія із “імператором” Никифором. По-перше, ми не знаємо, коли жив Георгій, а крім того дуже сумнівно чи не той короткий витяг сплутав Никифора, який міг бути місцевим правителем, з імператором. Першим сумнівом у цьому є наявність у тексті “слово на пренесеніє мощей”. Тут чітко йдеться про локальний (херсонський) характер Никифора, який разом з Георгієм іменується духовним і світським вождем міста. Він мусив бути ще молодим, а його відношення до пізніше названого “князя графського” є не зовсім зрозумілим. Те, що вже вжитий у “Слові” вираз міг внести до цього пізнішу текстову форму, не говорячи про Никифора, не повинно нас дивувати.

Можна було б зазначити, чому ця справа не могла б трапитися з Никифором. Я вважаю, що вся традиція (легенди Анастасія) занадто говорить на користь Костянтину. Те, що я думаю про “слово о пренесеніи” сказано мною у невеликій статті (“Сборника” том 54 російського відділу), вона, здається, їх не зауважила.

Також мені незрозуміле Ваше недооцінювання італійської легенди. “Vita Constantini”^{*} подобається Вам менше, ніж “Vita Methodii”^{*}. Мені вона більше подобається як легенда. Я говорив про це у полеміці з проф[есором] Фрідріхом⁸ і вважаю, що також тепер потрібно цього притримуватися.

Як бачите, ми розходимося у багатьох речах. Причина у тому, що я більше звик до філологічної, аніж до історичної критики, а тому вина може бути у мені, якщо я Ваші дослідження де-не-де вважаю трохи табулярними. Мені здається, що Ви вимагаєте від давніх письменників трохи забагато логіки, проникливості і критичного скепсису. Такі теми, як дивовижні розповіді, є звичайно слизьким ґрунтом, і це, що створює для нас камінь спотикань, – для давніх писарів було справою побожного вірування.

У наданому у моє розпорядження обсязі Вашої роботи вже зазначено число X, але де з’явилися I – IX? Їх я би хотів також прочитати і, можливо, мені тоді стало б зрозумілішим Ваше розуміння подій IX століття. Для своєї роботи Ви маєте час приблизно до кінця жовтня, оскільки до того часу, напевно, не почнеться ще видрук 2-го зошита 27 тому, безперечно, Ви не перекладете тексти, а лише для них зробить посилання. Можна також дещо скоротити, це Ви, мабуть, самі проглянете і зробите.

Ще раз дякую Вам за привітного листа, який мені суттєво вкоротив вчорашню поїздку. Для різноманітності я читав то Ваші студії, то взятий зі собою томик Чехова. Якщо Ви побачите проф[есора] Грушевського, прошу його привітати. Він одержить екземпляр із вказівками про скорочення!

Ваш В. Ягич

№ 3

Abbazia 6/9, 904

Sehr geehrter Herr Doktor!

Sie haben mir von dem Aufsatz Gruševski bis jetzt 15 Blätter in deutscher Umarbeitung zugeschickt. Das ist aber nicht alles, wie ich glaube. Dann möchte ich Sie bitten auch den Schluß einzusenden, da ich dann das Ganze schon im XXVII t. abdrucken lassen könnte. Ich bleibe bis zum 14ten in Abbazia, dann komme ich nach Wien zurück, wenigstens für einige Zeit. Also wenn die Uebersetzung schon fertig ist, konnten Sie diese noch hierher schicken.

Ich weiß nicht, wo Sie seit die ital. Legende zu Stande gekommen denken? In jenen späteren Jahrhunderten war ja die Erinnerung an Konstantin schon ganz verdunkelt. Schon im 13ten Jahrh. konnte man der aufbinden, daß der h. Hieronymus die glagol. Schrift erfunden! Und zu Ende des 14ten Jahrh. wußte der “Gelehrte” Konstantin den Gramatiker von seinen Namensgenossen nichts mehr. Schwerlich hätte im 14ten Jahrh. das ganze Detail die Boehmen und Mährer.

So will nur die späte Entstehung dieser Legende nicht in den Kopf gehen. Von den hyperkritischen eines Friedrich oder Gretz sionen lassen Sie sich am Ende auch nicht improvisieren.

* Житіє Костянтина.

** Житіє Мефодія.

Doch, wie gesagt, man muß jede Ansicht zu Worten kommen lassen. Darum erwarte ich Ihre Bearbeitung für das 2te Heft des 27ten Bandes mit Vergnügen.

Mit vielen Grüßen

Ihr V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1614, арк. 495 – 496. Рукопис. Оригінал.

Аббація, 6 вересня 1904 [року]

Вельмишановний пане докторе!

Дотепер Ви надіслали мені зі статті Грушевського⁹ 15 листків, перероблених німецькою мовою. Але це ще, як я вважаю, не все. Отож, я хотів би Вас попросити надіслати також закінчення, тому що потім я міг би у повному обсязі допустити все до друку вже у XXVII. Я залишатимусь у Аббації до 14-го, потім повертаюся назад до Відня, принаймні на деякий час. Але якщо переклад вже готовий, Ви могли б його ще сюди надіслати.

Я не знаю, де Ви з того часу, пішли далі італ[ійської] легенди? Адже у пізніших століттях згадка про Костянтина вже цілком була призабута. Уже у XIII столітті можна було розповідати небилиці про те, що с[вятий] Ієронім винайшов глаголицю! А наприкінці XIV століття “вчений” Костянтин більше нічого не знав про граматику свого однофамільця. Навряд чи цікавило це все б у XIV столітті також чехів.

Пізнє виникнення цієї легенди аж ніяк не хоче прийти в голову.

Проте, як сказано, потрібно давати можливість висловлення кожної думки. Тому я із задоволенням чекаю на Ваш переклад для 2-го зошита 27 тому.

З найкращими вітаннями

Ваш В. Ягич

№ 4

Wien d. 16 Okt. 1905

VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich danke Ihnen für die Zusendung Ihres Beitrages. Ich werde ihn in der Tat nebst den “Thesen” Brückner’s und einem Auszug aus den Kombinationen Lamanskis, vielleicht auch einem aus dem Aufsatz Snopek’s – als neueste Beiträge zur Kyrillo-Methodianischen Frage im Archiv zum Abdruck bringen. Der unsterbliche Dobrovskij hat einmal in dem ewigen Wortstreit mit Kopitar die Worte *judicia sunt liberia* niedergeschrieben. Sie stritten in einem fort und blieben trotzdem die allerbesten, intimsten Freunde ihr ganzes Leben, weil sie die Ueberzeugung von der Lauterkeit ihrer Motive leiteten. Das ist bei mir Ihnen und Prof. Brückner gegenüber der Fall. Wenn ich auch die Ansichten Brückners nie werde, ja sogar finde, daß er in diesem Punkte ein hölzernes Steckenpferd und nicht einen echten Droschkengaul reitet, so bin ich doch überzeugt, daß er der Wahrheit zum Siege verhelfen möchte. Leider kann ich dasselbe von Lamanskij sagen – bei ihm scheint eine gewisse Tendenz vorzuherrschen! Und doch muß man auch von seinen Kombinationen Notiz nehmen, zumal der Anfang schon im Archiv gegeben worden ist.

Nun hab’ ich eine Bitte an Sie. Unter den Bewerbern für das Künstlerstipendium pro 1905 befindet sich auch Ihre Kollegin (nach der Literatur) Fr. Kobylanskaja. Ich bin keinen

Augenblick im Zweifel, daß ich sie warm empfehlen soll. Da ich jedoch keine Zeit hab Ihre Novellen, Romane und Skizzen zu lesen – etwas hab' ich hier und da allerdings gelesen, aber der Gesamtüberblick Ihrer Leistungen fehlt mir – so würden Sie mich zu großem Dank verpflichtet, wenn Sie mir eine ganz kurze Charakteristik der Schriftstellerin geben wollten, die ich in meinem Bericht verwerten könnte, wobei ich natürlich Ihren Namen nennen würde, da ich nicht gewohnt bin mich mit fremden Federn zu schmücken.

Die Erfüllung dieser Gefälligkeit entgegen sehend bin ich

Ihr alter Freund

V. Jagić

NB. Wenn Sie vielleicht Prof. Studynskij sehen sollten, möchte ich Sie bitten ihm zu sagen, daß ich auf meinen Brief eine Antwort erwarte. Er kann meinen Antrag auch nicht annehmen, wenn es ihm nicht, doch ich möchte es wissen!

ЛЛ, ф. 3, № 1615, арк. 537 – 540. Рукопис. Оригінал

Відень, 16-го жовтня 1905

VIII / Кохгассе, 15

Вельмишановний пане докторе!

Я дякую Вам за надіслання Вашого матеріалу. Справді я його подам на передрук в “Архів” разом із тезами Брікнера і випискою із комбінацій Ламанського, можливо також одного з творів Снопєка¹⁰, як найновіші матеріали до Кирило-Мефодіївського питання. Яюсь невмирущий Добровський¹¹ у безконечній суперечці з Копітаром¹² щодо слів, записав слова “Judicia” і “Liberia”. Вони продовжували сперечатися і, незважаючи на це, залишилися найкращими, найближчими друзями все своє життя, бо вони виводили свої переконання на щирості своїх поглядів. Як на мене, це є випадок відносно Вас з проф[есором] Брікнером. Я також ніколи не відкидатиму поглядів Брікнера, мало того, навіть вважаю, що у цьому питанні він сів на дерев'яного коника, а не осідлав справжнього коня, проте, я переконаний, що він хотів би сприяти, щоб правда перемогла. На жаль, те ж саме можу сказати і про Ламанського – у нього, здається, переважає певна тенденція! І все-таки потрібно також звернути увагу на його комбінації, тим більше, що початок вже подано до “Архіву”.

Тепер я маю до Вас одне прохання. З-поміж претендентів на художню стипендію впродовж 1905 р. є також Ваша колега (з літератури) п. Кобилянська. Я ні на мить не сумніваюся, що повинен її охоче рекомендувати. Однак, все ж я не маю часу, щоб прочитати її новели, романи і нариси – хоча я дещо де-не-де читав, але у мене немає цілісного враження про її праці, – то Ви зобов'язали би мене до великої подяки, якби Ви дали мені цілком коротку характеристику письменниці, яку я міг би використати для своєї доповіді, де звичайно назвав би Ваше ім'я, бо я не звик прикрашати себе чужим пір'ям.

В очікуванні на виконання цієї послуги.

Ваш давній друг

В. Ягич

№ 5

Sehr geehrter Herr Doktor!

Sie werden nicht dagegen haben, daß ich in slavischer Transkription den Namen Барац, schreibe Barac (nicht Baraz). Wenn Barac die Deutschen als Barak lesen

werden, so sollen es, Baraz, aber würden alle Slaven und Romanen mals als Barac (Baratz), sondern als Baraz (z = 3) lesen. Wir müssen nur doch an Orthografie halten. Auch Ihor habe ich Igor korrigiert, da Sie nicht beweisen können, daß zu jenen alten Zeiten g schon h war, aber so soll Bêlgorod bleiben, da es nicht sicher ist, daß t schon damals i war. Dagegen finde ich in den Angaben der Kapitel viele Fehler, die ich zum Teil berichtigt habe, doch an einer Stelle weiß ich nicht, ob ich das Richtige vor mir habe. Darum schicke ich Ihnen den Bogen 19 zur nochmaligen Durchsicht. Bitte schicken Sie den Bogen mir zurück.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 597 – 598. Рукопис. Оригінал. Листівка

[29. 09. 1907]

Вельмишановний пане доктор!

Ви не будете мати нічого проти, якщо у слов'янській транскрипції ім'я *Barac*¹³ я напишу Barac (не Baraz). Якщо німці читатимуть Barac як Barak, тоді потрібно Baraz, але усі слов'яни, а також романці читали б тоді не як Barac (Baratz), а як Baraz (z = 3). Однак, ми мусимо дотримуватися орфографії. Також *Ihor* я виправив на Igor¹⁴, бо Ви не можете довести, що у ті старі часи *r* вже було *z*, але так повинно Bêlgorod залишатися, бо не певно, чи вже тоді повсюди було *i*. Проте, я знаходжу багато помилок у вказівках розділів, які я частково виправив, однак, в одному місці я не знаю, як бути. Тому надсилаю Вам аркуш 19 для повторного перегляду. Прошу надіслати мені аркуш назад.

Ваш В. Ягич

№ 6

Wien d.25Dez. 1906
VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Freund!

Jemand bat mir eine Nummer der Zeitung Гайдамаки zugeschickt, worin ich lese, daß Sie bald 50 Jahre vollenden werden. Ich könnte sagen, wie jung Sie noch sind und wie viel Sie schon für Ihr Volk und für die slavische Wissenschaft im allgemeinen geleistet haben. Zählen Sie, ich bitte, auch mich zur großen Zahl Ihrer Verehrerer. Mögen noch viele die Kraft und Lust zur geistigen Arbeit ungeschwächt andauern!

Ihr Anerbieten fürs Archiv nehme ich mit großer Bereitwilligkeit an, nur bitte ich Sie nicht außeracht lassen, daß der Raum der Zeitschrift sehr beschränkt ist und ich nicht gleich allen Wünschen mit gewünschter Schnelligkeit nachkommen kann. Sie haben aus dem letzten Doppelheft der Zeitschrift ersehen können, daß ich der großen Kulturfrage, die mit dem Auftreten der beiden Männer des IX Jahrh. verknüpft ist, sehr gern in unserer Zeitschrift Raum gönne, obschon nicht dieser weite Auseinandergeden der Ansichten nicht sehr erbaut. Auf diese Weise, wie es Brückner tut, kann man alle Werte "umwerten" – und mit dem Subjektums Lamanski, läßt sich auch sehr vieles beweisen! Auch der Kritik sind Grenzen gesetzt, deren Ueberschreitung in das Gebiet der Hyperkritik endlich und letztlich nichts herausbringt Als ich in den 50 Jahren die Philologie in Wien studierte, eine förmliche Hetzjagd gegen die Autentizität der Textüberlieferung Horaz's. Fast keine Ode, fast keine Strophe bheb unangefor. Und jetzt man über jene Fehlgeburten. So wird auch dem Versuchen ernes Brück-

ner Oder Lamanski die Zurückweisung auf dem Fluße folgen. Und doch muß man auch solche Stimmen Raum gönnen, damit sie nicht über Zurücksetzung klagen.

Ich könnte von Ihnen für das 1te Heft des 29 Bandes kl. Notizen brauchen, sonst ist das Heft schon jetzt voll besetzt, wenn es auch erst im März erscheint. Etwas umfangreicheres könnten erst im Laufe des Sommers 1907 Aufnahmen finden.

Mit vielen herzlichen Grüßen

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ., ф. 3, № 1635, арк. 541 – 544. Рукопис. Оригінал

Відень, 25 грудня 1906

VIII / Kohlgasse, 15

Вельмишановний друже!

Хтось надіслав мені примірник газети "*Гайдамаки*"¹⁵, з якого я вчитав, що Вам незабаром виповниться 50 років. Можу сказати, що Ви ще молоді, і вже багато Ви зробили для свого народу і для слов'янської науки у цілому. Зарахуйте, я прошу, також мене до великої кількості Ваших шанувальників. Щоб ще багато десятиліть не послаблювалася сила і наснага до духовної праці!

З великою готовністю приймаю Вашу пропозицію для "*Архиву*", лише прошу Вас взяти до уваги, що обсяг журналу дуже обмежений, і я можу не відразу виконати якнайшвидше усі побажання. Як могли Ви зауважити з останнього подвійного зошита журналу, що я радо надаю місце у нашому часописі важливим питанням культури, які пов'язані з появою обох мужів IX ст., хоча великі розбіжності у поглядах на них не дуже втішають. Таким чином, як це робить Брікнер, можна усі цінності "переоцінити" – і з суб'єктивізмом Ламанського багато чого також аргументувати! Для критики також встановлені межі, її перебільшення аж до гіперкритики врешті нічого не висвітлює. Коли я у 50-х роках студіював у Відні філологію, існувало справжнє цькування проти автентичності передачі текстів Горация. Майже жодна ода, майже жодна строфа не залишалася недоторканою. І тепер переважають надміру такі недоумки. Таким чином виникатиме відхилення у спробах Брікнера або Ламанського. І все-таки, потрібно надати такого обсягу на сторінках часопису, щоб вони не нарікали на зневагу.

Мені були б бажані від Вас невеликі нотатки для 1-го зошита 29 тому, до того тепер вже номер повністю упорядкований, якщо він лише з'явиться у березні. Щось більш об'ємне можна було б прийняти тільки впродовж літа 1907 року.

З найсердечнішими вітаннями

Ваш відданий В. Ягич

№ 7

[3. 07. 1907]

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich hoffe Ihre Beiträge bald, d.h. im Doppelheft 2+3 des an der Reihe stehenden Bandes verwenden zu können.

Als ich vor kurzem in der Vorlesung über kirchl. slav. Literaturgeschichte auf Barlaam und Joasaf kam und dabei Ihre Studie in Abzug (die ich Ihrer Freundlichkeit verdanke) von neuem las, bemerkte ich, daß in meinem Exemplar die S. 81 – 88 (also

ein Halberbogen) fehlen. Nach dem Schluß auf S. 80 (що можуть тут дати нам певні вказівки) folgt gleich S. 89 (так само як і Дамаскин міг їх). Wäre es nicht möglich in den vielleicht nicht kompletten Heften der Записки des betreffenden Bandes eine Zerstörung vorzunehmen um mein auszufüllen. Mein Exemplar hätte dadurch den größten Wert Exemplar ist, als die ev. Defekten Hefte der Записки.

Mit besten Wünschen

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ., ф. 3, № 1635, арк. 549 – 550. Рукопис. Оригінал. Поштова листівка.

[3. 07. 1907]

Вельмишановний пане доктор!

Я сподіваюся, що незабаром зможу реалізувати Ваші матеріали, тобто у подвійному номері 2+3 наступного тому.

Коли нещодавно у лекції про історію церковнослов'янської літератури я натрапив на Варлама і Йоасафа і при цьому заново прочитав копії Вашої студії (цьому я завдячую Вашій люб'язності), то я зауважив, що у моєму екземплярі не вистачає сторінок 81 – 88 (отже половини). Після закінчення на сторінці 80 (“що можуть тут дати нам певні вказівки”) йде відразу сторінка 89 (“так само як і Дамаскин міг їх”). Чи не можливо було б ліквідувати цю прогалину за рахунок не укомплектованих чисел Записок з тому, до якого це стосується для того, щоб заповнити мій. На цій підставі мій екземпляр мав би більшу цінність, від того, що є у Записках.

З сердечними побажаннями

Ваш В. Ягич

№ 8

[26. 09. 1907]

Lieber Herr Doktor!

Bei der Zusammenstellung eines “Очерки истории славяноведения” muß ich jeden Augenblick stehen bleiben und mich nach der einschlägigen Literatur umgeben, so weit sie vorhanden ist. Der Kroat Levaković (in der ersten Hälfte des XVII Jahrh.) stand in Rom im Verkehr mit Kleinruß. Uniaten Joasaf Isaković, Filipp Borovickij und Methodius Terleckij. Könnten Sie mir nicht aus Ihrem reichen Repertoire des Wissens genug einfach ein oder mehrere Zitate liefern, wohin ich betreffs dieser Männer der Leser verweisen könnte? Ja wird das keine Mühe kosten, während ich durch langes Nachschlagen vielleicht doch nicht das Richtige herausfinden würde. Aber ich bitte, helfen Sie mir.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ., ф. 3, № 1635, арк. 551 – 552. Рукопис. Оригінал. Поштова листівка.

Дорогий пане доктор!

Я мусив перервати укладання “Очерков истории славяноведения” і звернутися до наявної з цього питання літератури. Хорват *Левакович* (у першій половині XVII століття) знався у Римі з малорос[ькими] уніатами *Йосифом Ісаковичем*, *Пилипом Боровицьким* і *Мефодієм Терлецьким*. Чи не могли б Ви мені, що зовсім нескладно, з їхніх

багатих праць подати одну чи декілька цитат, у яких я міг би спрямовувати читача стосовно цих осіб? Це не завдає клопоту, оскільки я впродовж довгих пошуків можливо все-таки щось неправильного віднайшов. Отож я прошу допомогти мені.

Ваш В. Ягич

№ 9

Wien 3. X. 1907

Ich komme mit folgender Bitte: Hartman vielleicht in Lemberg die neue von Žitezkiј im Вестн. Евр. besprochene Ausgabe Ševčenko; von Domanickij? Wenn ja, so könnten Sie mir durch eine Buchhandlung zwei Exemplare auf den Namen des Seminars bestellen. Das Geld folgt so gleich laut Rechnung.

Es fragt sich aber, ob man nicht aus Ševčenko etwas billiger für die Lektüre im Seminar haben könnte. Ich würde dann etwa 15 – 20 Exemplare bestellen.

Wenn Sie mir im Interesse der Sache bald antworten können, werde ich Ihnen sehr dankbar sein.

Mit fr. GrüÙe

Ihr V. Jagić

Die Korrektur hab' ich schon heute abgeschickt.

ЛЛ., ф. 3, № 1732, арк. 1. Рукопис. Оригінал.

Відень, 3 жовтня 1907

Я звертаюся з таким проханням: мабуть у Львові є нове видання Шевченка, упорядковане Доманицьким¹⁶, прорецензоване Житецьким у “Вест[нику] Евр[опы]”? Якщо так, то чи не могли б Ви мені замовити через книгарню два екземпляри на ім'я семінару. Гроші надійдуть відразу згідно з рахунком.

Але виникає питання, чи не можна було б з Шевченка мати трохи дешевше для літератури на семінарі. Тоді я замовив би приблизно 15 – 20 примірників.

Якщо б Ви могли мені незабаром відповісти в інтересах справи, я буду Вам дуже вдячний.

З дружніми вітаннями

Ваш В. Ягич

Уже сьогодні я відіслав коректуру

№ 10

Wien d. 3 Dez. 1907

VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich kenne zwar die Handschrift, doch bezüglich ihrer Provenienz hab' ich nicht nachgefragt. Ich kann es bei Menčik tun und sobald ich etwas davon erfahre, will ich es Ihnen mitteilen. Bei dieser Gelegenheit erinnere ich mich, wie vor Jahren Zeißberg vier slav. Handschriften nicht kaufen wollte, weil sie möglicherweise gestohlen sein könnten, dann hab' ich sie gekauft, zum Teil benutzt und weiter der Petersburger öff. Bibliothek verkauft. Daß Kopitar einmal nach Athos selbst reisen wollte, um Handschriften anzukaufen, das werden Sie im II Band meiner Источники gelesen haben. Damals hatte man kein Geld für solche Reisen.

Uebrigens jetzt hat man mehr Recht über die Dummheiten, die in dem oesterr. Reichsrat seitens der Slaven gemacht werden, sich zu ärgern. Dieser Gegensatz zwischen den Polen und Kleinrußen, zwischen den Kleinrußen und den Groß sein wollenden Kleinrußen, zwischen den Jungčechen und čech. Agrarien, zwischen den Liberalen und Klerikalen bei den Slovenen ist das nicht ein klägliches Bild der Zerfahrenheit?! Wie vornehm-klug hätten Ihre Landsleute getan, wenn sie sich in der (übrigens formell allerdings nicht korrekten) Demonstration gegen die Polenexstergation allen anderen Slaven und Nichtdeutschen angeschlossen hätten! Nach welcher Logik billigen die ruthen. Abgeordneten bei den Deutschen das, was sie bei den Polen verurteilen?!

Sie haben wohl getan, daß Sie ruf nach Sofia nicht gefolgt sind. Prof. Štrekelj in Graz beging den unverzeihlichen Fehler durch mehr als einen Monat die Machthaber von Sofia mit Hoffnungen hingezogen zu haben, bis er seine Sachen in Graz in Ordnung brachte, dann aber hat er ein dummes Entschuldigungsschreiben an den Minister Apostolov gerichtet, in welchem er ihm patriotische Professoren wünscht!! Also die früheren Bulgaren waren keine Patrioten?!

Sehen Sie, wie viel uns noch an Charaterfertigkeit und an Verstand start der Gefühlspolitik fehlt.

Leben Sie wohl.

Ihr V. Jagić

ЛЛ., ф. 3, № 1635, арк. 553 – 556. Рукопис. Оригінал

Відень, 3 грудня 1907

Вельмишановний пане докторе!

Хоча я знаю про цей рукопис, проте відносно нього нічого не довідувався. Про це можу дізнатись від Густава Менчика, і як тільки щось про це взнаю, то Вас повідомлю. З цієї нагоди я пригадую собі, як колись Цайсберг не хотів купити чотири слов[’янські] рукописи, бо вони, мабуть, могли бути краденими, тоді я їх купив, використав до справи, а відтак продав Петербурзькій гр[омадській] бібліотеці. Про те, як Копитар одного разу сам хотів здійснити подорож до Афін, щоб накупити там рукописів, Ви прочитаєте у II томі моїх “Источников”. У той час не було жодних грошей для таких подорожей.

Однак, тепер маємо більше право сердитися на дурниці, які чинять стосовно слов’ян у державній Раді. Ця протилежність між поляками і малоросами, між малоросами і малоросами, які воліють бути великими, між молодими чехами і чеськими аграріями, між лібералами і клерикалами у словенів, – чи не є це сумною картиною розпорошеності?! Як благородно-мудро зробили би Ваші селяни, якби приєдналися до усіх інших слов’ян і не німців у (врешті формальній, хоча некоректній) демонстрації проти поляків! За якою логікою русинські уповноважені схвалюють у німців те, що вони засуджують у поляків?!

Ви добре зробили, що не поїхали до Софії¹⁷. Проф[есор] Штрекель у Граці допустив непрощену помилку, стягнувши туди більше як через місяць можливо-владців із Софії, сподіваючись уладнати свої справи у Граці, однак після того він відправив до міністра Апостолова дурного листа з вибаченням, у якому він йому

бажає патріотичних професорів! Отже, виходить, що колишні болгари, яких порозганяли, були не патріотами?!

Ви гляньте, як нам багато ще не вистає у досконалості характеру і розумі замість почуттів.

Бувайте здорові

Ваш В. Ягич

№ 11

Wien d. 17 Jänner 1908

VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Heir Doktor!

Sie haben mich mit der neuen Ausgabe des Кобзарь angenehm überrascht Ich hatte gerade vor kurzem 22 Exemplare der Ausgabe Domaneki aus Petersburg bestellt und erhalten. Den letzten Mittwoch haben wir bereits mit der Lektüre begonnen. Ich gebe Ihrer Ausgabe den entschiedensten Vorzug schon wegen der so wichtigen Betonung. Freilich ist das ein nicht unwichtiges Kapitel – die Grundsätze der Ševčenko'scher Versifikation. Ich kenne eine besondere Studie darüber nicht und war schon bei der Lektüre des ersten Stückes Причинна einige Male im Ungewissen, wie ich den Vers lesen soll. Und als ich jetzt Ihre Betonungen mir ansah, hört meine Unwissenheit nicht auf. Ich weiß nicht, auf welcher Grundlage Sie solche Betonungen aufstellen, wie V. 13 В таку дóбу (warum nicht lieber В та́ку дóбу?) oder V. 16 щось бі́ле блукáє (warum nicht lieber щось бі́ле блукáє?), V. 29 коза́ченька (nicht козачéнька?) usw. Mit anderen Worten – gibt es bestimmte Versfüsse (Jamben und Frohäen) oder nur Hebungen mit ungleicher Zahl von Silben?

Mich interessiert die Lektüre, freilich arbeiten wir hier mit sehr unzureichenden Hilfsmitteln. Ich habe z. B. bei dem Liede Причинна selbst von Dr. Kuziela nicht die Erklärung bekommen, was im V. 85 der Vergleich в уci bedeutet? Sagt man denn wirklich "schweigt wie im Ohr"? Ich kenne aus dem heimatlichen Dialekt, daß man sagt: dunkel wie im Arsch! Aber still wie im Ohr kenne ich nicht.

Jetzt möchte ich Sie aber fragen: 1^s kermen Sie eine Zeitung "Polnische Post"? haben Sie № 2 von diesem Jahr gelesen, wo ein gewisser Jarecki (ist das ein Pole?) mit meiner Wenigkeit sich sehr ausführlich abgibt? Ich verstehe die Tendenz des Artikels nicht. Er will mich in die Arena der politischen Gegensätze zwischen Polen und Kleinrussen und Kleinrussen untereinander hineinschleppen! Käme ich dahin, zumal in meinen alten Tagen, wenn ich meine Objektivität, die nur mit gleicher Liebe einen Mickewicz und Puschkin oder Ševčenko, einen Prejern und Vraz oder Petar Petrović zu lesen, aufgeben sollte? Freilich habe ich den Mut eigener Meinung und kann z. B. nicht den unbegründeten Einfall Šcurats betreff der Bogarodzica billigen (wenn ich auch die Form der Polemik Brückners nicht gut heißen könnte). Aber eben so kann ich das Benehmen der Polen gegenüber den Kleinrußen auf keinen Fall loben, selbst wenn ich die Zerstörungsszenen der ruthenischen Studenten natürlich mißbilligen. Und daß den Polen in ihrer Abwehr in Preußen die Behandlung der Ruthenen in Galizien geschadet hat, das kartn nur ein Blinder nicht sehen. Ich könnte auch vomehme Polen zitieren, die derselben Ansicht sind. Endlich kommt Punkt 3, der wiederum die Kleinrußen verschupft zu haben scheint. Es wäre mir sehr lieb, wenn die Herren den vollen Inhalt meiner Antwort, die ich an den Praesidenten des oessterr. Reichsrates schrieb, lesen, ja mei-

netwegen selbst publizieren wollten. Ich hatte jedes dort gesagte Wort aufrecht (leider habe ich mir kein Konzept des Schreibens aufbewahrt, ich habe keine Zeit dazu, schreibe meine Briefe immer gleich ins reine), wer aber daraus eine Verdammung welcher immer Partei herauslesen wollte, würde in meine Worte gewaltsam einen Sinn hineininterpretieren, der doch nicht enthalten ist. Ich habe nie gesagt, daß die Kleinnißen nicht das Recht hätten ihre Sprache zu pflegen – darin stand ich ja oft im Konflikt z. B. mit Florinskij – doch habe ich nie die Feindseligkeit gegen die großrußische Sprache begreifen, geschweige denn billigen können. Gerade dann könnte Ševčenko ein sehr belehrendes Beispiel abgeben.

Doch genug davon. Ich möchte nicht den Eindrack hervorrufen, als ob ich mich glaubte entschuldigen zu müssen, da ich wirklich nicht weiß, weshalb ich mich entschuldigen sollte!

Mit herzlichem Neujahrsgruß

Ihr g. erg. V.Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1614, арк. 315 – 318. Рукопис. Оригінал

Відень, 17 січня, 1908

VIII / Kohgasse, 15

Вельмишановний пане докторе!

Ви приємно вразили мене новим виданням “Кобзаря”¹⁸. Якраз недавно я замовив і отримав з Петербурга 22 екземпляри видання Доманицького. Минулої середи ми вже розпочали читання. Я надаю Вашому виданню вирішальну перевагу тим, що там є такий важливий для нас наголос. Звичайно, що знати принципи Шевченкового віршування, зовсім не є зайвим. Я не знаю про це якоїсь особливої студії і вже декілька разів на читанні першої частини “Причинної” був не певний, як я повинен читати вірш, але коли я тепер побачив Ваші наголоси, також не припинилися мої сумніви. Я не знаю на якій основі Ви ставите такі наголоси, як в[ірш] 13 В таку дóбу (чому не краще В таку дóбу) або в[ірш] 16 щось біле блукáє (чому не краще щось білє блукáє?), в[ірш] 29 козáченька (козачéнька?) і так далі. З іншими словами – є певні віршові (ямби і ...), або тільки підйом неоднакової кількості складів?

Мене цікавить читання, хоча ми тут працюємо з дуже недостатніми допоміжними засобами. Я, наприклад, сам не отримав пояснення від доктора Куріла до пісні “Причинна”, що у в[ірші] 85 означає порівняння “в усі”? Дійсно кажуть “мовчить як у вусі”? Я знаю з рідного діалекту, що говорять “темно як у с...”, але “тихо як у вусі” я не знаю.

Проте тепер я хотів би Вас запитати: 1-е чи знаєте Ви газету “Польська пошта”? Чи читали Ви № 2 за цей рік, де якийсь Ярецький (чи це не поляк?) дуже докладно займається Вашим покірним слугою? Я не розумію тенденції статті. Він хоче мене виволікти на арену політичних протиборств між поляками і малоросами і між самими малоросами! До чого дійшов би я, тим більше у мої старі літа, коли б мав відмовитися від своєї об’єктивності, яка дозволяє мені з однаковою любов’ю читати Міцкевича і Пушкіна або ж Шевченка, Прешерна¹⁹, Враза²⁰ або Петра Петровича²¹? Правда, я маю сміливість власної думки, і не можу, наприклад, схвалювати необгрунтованого нападу Щурата стосовно доктора Богородзіца

(якщо б я також міг назвати не доброю форму полеміки Брікнера). Але якраз у жодному випадку я не можу хвалити поведінку поляків відносно малоросів, коли я сам дійсно не схвалюю сцен знищення руських студентів. І те, що полякам у їхній обороні від прусів шкодить поведінка русинів у Галичині, це лише сліпий може не бачити. Я міг би також процитувати знатних поляків, які такої ж думки. Нарешті пункт 3. Мені було б дуже приємно, якщо б панове прочитали повний текст моєї відповіді, яку я написав не раз президентові державної Ради. Навіть, як на мене, вони мали б самі опублікувати її. Я чесно дотримую кожного сказаного там слова (на жаль, я не зберіг конспекту листа, на це я не маю часу, завжди пишу свої листи відразу начисто), але хтось хотів би у цьому вичитати засудження якоїсь партії, у мої слова грубо вніс би інтерпретацію змісту, все-таки він не вдався. Я ніколи не говорив, що малороси не мали б права плекати свою мову – у цьому я навіть часто конфліктував, наприклад, з Флоринським – проте, я ніколи не розумів неприязні щодо великоруської мови, не кажучи вже, щоб схвалювати. Якраз у цьому Шевченко міг би подати дуже повчальний приклад.

Однак досить про це. Я не хотів би скласти враження, ніби я мусів би вибачитися, навіть дійсно не знаючи, через що я повинен вибачитися!

З сердечним новорічним поздоровленням,

Ваш відданий В. Ягич

№ 12

Wien d. 22/ 11. 1910
VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich habe gestern mit großer Freude eine Notiz gelesen, nach welcher Sie eine Sitzung der Ševčenko-Gesellschaft, philolog. Abteilung, praesidiert haben. Ich ersehe daraus, daß Sie sich von der gewesenen Krankheit schon erholt haben, was mir aufrichtig große Freude bereitet. So komme ich sehr spät dazu um Ihnen meinen Dank zu sagen 1^e für die zwei Bändchen der Ševčenko-Gedichte und 2^e für das erste Bändchen der Literaturgeschichte.

Möge die Gesundheit andauern, daß Sie die Ihnen so teure ukrainische Literatur mit noch vielen weiteren Perlen bereichern.

Wenn es Ihnen nicht direkt möglich ist, so bitte ich Sie, lassen Sie mich durch einen Freund wissen, ob Sie den Schriftsteller Lopatynski empfehlen würden für ein Künstlerstipendium.

Mit freundlichem Gruß

Ihr aufrichtig ergebener V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 545 – 546. Рукопис. Оригінал

Відень, 22 листопада, 1910
VIII / Кохгассе, 15

Вельмишановний пане докторе!

Вчора з великою радістю я прочитав замітку про те, що Ви головували на одному із засідань філологічного відділу Товариства Шевченка. Я бачу з неї, що Ви вже поправилися від минулої хвороби, що мені щиро приносить велику

радість. То ж я дуже пізно звертаюся до цього, щоб висловити Вам свою подяку: 1-ше – за два томики віршів Шевченка, і 2-ге – за перший томик історії літератури.

Аби було здоров'я, щоб таку дорогу Вам українську літературу збагатили ще багатьма іншими перлинами.

Якщо для Вас це є можливим безпосередньо, то я прошу Вас, дати мені знати через якогось друга, чи Ви б не рекомендували письменника Лопатинського²² на художню стипендію.

З дружнім вітанням

Ваш щиро відданий В. Ягич

№ 13

Wien d. 10. 3. 1911
VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Freund!

Ich danke Ihnen für den freundlichen Brief und für den fürs Archiv bestimmten Beitrag. Was diesen selbst anbelangt, so scheint mir ein Mißverständnis abzuwalten. Erstens ist ja das Werk Sreznevskij, von welchem Sie sprechen, durchaus nicht selten. Das von Ihnen zitierte Birch, das ich auch besitze, ist nur ein SAbdruck aus den alten Известія, Band X, wo der von Ihnen behandelte Text nicht enthalten ist. Diesen hat vielmehr Sreznevskij in dem VII Band der Известія (1858, s. 145 – 148), nach einem ihm von Hilferding gegebenen Text zum Abdruck gebracht. Aber auch Hilferding hat denselben Text irgendwo herausgegeben, ich habe jetzt die Notizen nicht zur Hand, um zu sagen wo. Fast scheint es mir, daß er in Русская Беседа erschienen ist. Dann hat in der Tat Chludovs Katalog denselben Text nach einer andeien (serbischen) Redaktion gebracht, herausgegeben von Andrej Popov.

Ich möchte Sie nun fragen, aus welchen Quellen haben Sie geschöpft die Mitteilung von den angeblich der Öffentlichkeit vorenthaltenen Exemplaren jenes Werkes Sreznevskij? Das Werk war ja als SAbdruck aus den Известія allerdings in wenigen Exemplaren gedruckt, die wahrscheinlich alle dem Verfasser zur Verteilung an Freunden u. s. w. zur Verfügung standen. Aber als der letzte (X^{te}) Band der Известія waren jene Textbeilagen so lange zu haben, bis die Publikation überhaupt nicht erschöpft war. Die neue Ausgabe aber wurde ohne Textbeilagen nur als bibliographische Übersicht gedruckt, weil Sreznevskij selbst das Gefühl hatte, daß man einen Wiederabdruck vieler Texte nicht ohne sorgfältige Kollation machen könnte, und diese vorzu – dazu reichte ihm die Zeit nicht mehr aus.

Wenn Sie aber nicht aus irgendwelcher Quelle Ihre Notizen schöpfen, die nur gänzlich unbekannt ist und war – ich habe me davon gehört – so wäre es besser das so darzustellen, wie ich es andeutete. Nur müßte man, und das will ich schon besorgen, nachsehen, wo Hilferding diesen Text herausgegeben hat. Mir scheint, wie gesagt, in der Русская Беседа, und ich glaube schon damals, in meinen jungen Jahren, nur eine Abschrift davon gemacht zu haben.

Den weiteren Inhalt Ihrer Abhandlung bangiert das, natürlich, gar nicht.

Ich danke Ihnen sehr, daß Sie mich auf Swencickij's Unregelmäßigkeit aufmerksam gemacht haben.

Ich wünsche Ihnen andauemde Besserung Ihrer Gesundheit. Für die Mitteilung fürs Archiv danke Ihnen herzlich. Einst hatte Dobrowskij gesagt: Wir müssen zusam-

menhalten! Ich glaube, auf dem wissenschaftlichen Gebiete sollte man sich noch immer nach diesem Grundsatz. Ist es nicht genug, daß uns die Politik so schrecklich trennt und zerfleischt? Leider scheint auch in der Wissenschaft immer schwieriger zu sein freundschaftliche Beziehungen nach vielen Richtungen zu pflegen. Ich könnte davon viel erzählen, allein an meiner Überzeugungstreue prallen alle gegen mir gerichtete Pfeife ab.

Nochmals herzlichen Gruß.

Ihr alter Freund V. Jagić

ЛЛ., ф. 3, № 1635, арк. 571 – 574. Рукопис. Оригінал.

Відень, 10-го березня 1911

VIII / Kohgasse, 15

Вельмишановний друже!

Я дякую Вам за приязного листа і за матеріал, призначений для “Архіву”. Що стосується суті, то мені здається, тут є непорозуміння. По-перше, звичайно, твір Срезневського, про який Ви говорите, аж ніяк не рідкісний. Процитована Вами книжка, яку я також маю, є лише передруком зі старих “Известій”, том X, де немає опрацьованого Вами тексту. Навпаки, Срезневський²³ його передрукував із VII тому “Известій” (1858, с. 145 – 148) за текстом, який дав йому Гільфердінг²⁴. Проте Гільфердінг теж десь видав цей же текст, тепер я не маю під руками записів, щоб сказати де саме. Мені здається, що він з’явився в “Русской беседе”. Справді, тоді каталог подав цей текст за іншою (сербською) редакцією, виданий Андрієм Поповим²⁵.

Я хотів би Вас лише запитати, з яких джерел Ви почерпнули повідомлення про начебто приховані від громадськості екземпляри того твору Срезневського? Адже насправді твір був надрукований як передрук з “Известій” у небагатьох екземплярах, які ймовірно усі були у розпорядженні видавця для роздачі друзям і т. д. Але як останній (X) том “Известій” ті текстові доповнення мали так довго, що публікація аж взагалі не виснажилася. Проте, нове видання було надруковано без текстових доповнень, лише як бібліографічний огляд, тому що сам Срезневський відчував, що не можна було б зробити повторний передрук багатьох текстів без старанного порівняння з оригіналом, і щоб до них приступити – для цього йому більше не вистачило часу.

Отже, якщо Ви черпаєте свої записи не з якогось джерела, яке є і було цілком невідоме – я ніколи про це не чув, – то було би краще це так виконати, як я раджу. Лише потрібно було б подивитися, це я хочу вже зробити, де Гільфердінг опублікував цей текст. Мені здається, що у “Русской беседе”, і гадаю, що я вже тоді, у мої молоді роки, зробив з нього копію.

Подальшого змісту Вашої статті, звичайно, це аж ніяк не стосується.

Я дуже Вам дякую, що Ви звернули мою увагу на недбальство Свенціцького²⁶.

Бажаю Вам покращення Вашого здоров’я. Сердечно дякую Вам за повідомлення для “Архіву”. Колись Добровський сказав: “Ми мусимо триматися вкупі!” Я вважаю, що у науковій сфері потрібно було б все ще рухатися під цим гаслом. Хіба не досить того, що лише політика так жадливо палить і терзає? На жаль,

здається також і в науці дедалі важче підтримувати дружні взаємини у різних напрямках. Я міг би про це багато розповідати, як усі спрямовані проти мене стріли відбивалися об непохитність моїх переконань.

Ще раз сердечні вітання.

Ваш давній друг В. Ягич

№ 14

Wien 21. 12. 1911
VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Freund!

Ich schicke Ihnen Ihrem Wunsche gemäß die dreimalige Mitteilung zurück, damit Sie Änderungen, Berichtigungen oder Ergänzungen ganz nach Ihrem Beheben vornehmen. Zugleich beantworte ich Ihre Anfrage bezüglich Klemens dahin, daß wenn Sie Texte, die bisher ungedruckt sind (also weder von Stojanović noch von Sobolevskij als Ergänzungen zu Lavrov publiziert wurden), als Beilage zu einer wissenschaftlichen Monographie über Klemens (das müßte der Hauptzweck der Arbeit sein) einliefern können, ich nicht abgeneigt wäre, eine solche Arbeit zur Aufnahme in die Schuften unserer Akademie zu empfehlen. Wie gesagt, die Hauptsache müßte die Abhandlung sein und die Texte müßten sich als Beilage anschließen; wenn der Text allein oder selbst mit einer Einleitung versehens würde weder in die Sitzungsberichte noch in die Denkschufte hineingehören, und eine andere Möglichkeit, den Text zu drucken, haben wir für philologische Zwecke nicht.

Wenn Sie auf Grand aller bisherigen dem Klemens gewidmeten Forschungen (also alles das was Undolskij – Lavrov, Andr. Popov, Stojanović, Sobolevskij u. a. gaben) ein Gesamtbild seiner Tätigkeit mit der Analyse seiner Werke, Beleuchtung seiner Tendenz u. s. w. entwerfen würden und als Beilage dazu jene Texte geben würden, die bis jetzt noch unbekannt oder un waren – das könnte eine Leistung sein, die würdig wäre in den Schuften der Wiener Akademie zu erscheinen. Ich muß dazu noch bemerken, daß nach den mir vor kurzem gemachten Mitteilungen auch Professor der Moskauer Geist. Akademie Tunickij (Туницький) sich mit Kliment beschäftigt Ob er etwas schon herausgegeben, daß weiß ich allerdrings nicht. Man könnte ihn aber fragen, oder ihm mitteilen, daß Sie mit einem solchem Plan umgehen. Das eine kann ja dem anderen nicht schaden.

Indem ich Ihnen einen möglichst günstigen Gesundheitszustand wünsche, bitte ich Sie meinem aufrichtigen, herzlichen Gruß entgegenzunehmen.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ., ф. 3, № 1635, арк. 575 – 578. Рукопис. Оригінал.

Відень, 21 грудня 1911
VIII / Кохгассе, 15

Вельмишановний друже!

Надсилаю Вам назад за Вашим бажанням три рукописи причинків для того, щоб Ви цілком на Ваш власний розсуд взялися до виправлень, коригувань чи доповнень. Одночасно відповідаю на Ваш запит стосовно Климентія у тому, що,

якщо тексти, які досі не є надруковані (а саме ні Стояновичем²⁷, ані Соболевським²⁸ як доповнення до Лаврова²⁹), Ви могли підготувати як додаток до наукової монографії про Климента (це мало би бути головною метою роботи), я не відмовився б рекомендувати таку роботу до публікації нашої академії. Як мовилося, основною справою повинна би бути стаття, а тексти мали б додаватися як доповнення, бо сам текст або ж зі вступом не належав би ні до звітів про засідання, ані ювілейних збірників, а іншої можливості опублікувати текст ми не маємо.

Якщо Ви на основі усіх поданих досліджень, які присвячені Клименту (тобто, усього того, що подали Ундольський³⁰, Лавров, Андр[ій] Попов, Стоянович, Соболевський і інші) підготували б загальну картину його діяльності разом з аналізом його творів, висвітленням його тенденції і так далі, і як додаток до цього подали б ті тексти, які досі ще були невідомі або ж неопубліковані – це могло би бути успіхом, який був би гідний з'явитися у працях Віденської академії. До цього я мушу ще зауважити, що після нещодавно надісланих мені повідомлень також професор Московської Духов[ної] Академії Туницький займається Климентом. Чи він щось уже видав, цього я, звичайно, не знаю. Проте можна було б його запитати або ж сповістити, що Ви впродовж тривалого часу виношуєте такий самий план. Звичайно, одне другому не може зашкодити.

Тим самим бажаю Вам якомога кращого стану здоров'я, прошу Вас прийняти моє щире, сердечне поздоровлення.

Ваш В. Ягич

№ 15

Wien 6. 2. 1912
VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich bestätige Ihnen den Empfang der drei Beiträge, die ich frachten werde, wenn nicht auf einmal, so doch in zwei aufeinanderfolgenden Heften zum Abdruck zu bringen. Das Sie gegen Sobolevskij polemisieren und seinen Charakter in der wissenschaftlichen Polemik gut kennen, so werden Sie mir gestatten an einigen Stellen den Ton Ihrer Polemik etwas zu mildern, wodurch ja die Sache an sich unangetastet bleibt. Ich stimme Ihnen, was die angeblichen silbenzählenden Verse mit Hilfe der Halbvokale anbelangt, ganz bei und glaube auch auf die versifizierende Form des Прогласія (oder Прогласію) kern Gewicht legen zu können. Etwas anderes ist die Frage über den Verfasser. Diese halte ich von meinem Standpunkte noch nicht für endgültig gelöst. Wenn ich Zeit gewinne, will ich mich mit № II eingehend beschäftigen.

Sie erwähnen im letzten Briefe nichts mehr von der Reise nach Wien. Sollte sie aufgegeben sein? Ich hätte gern mit Ihnen über manche Fragen gesprochen und Ihre Meinung gehört. Haben Sie die Aufsätze P. Struve's in Русская мысль gelesen? Ich habe für jetzt nur das neueste (Jännerheft 1912) gelesen, da ich den Jahrgang 1911 noch nicht bekommen habe. Ich glaube, ein Mann wie P. Struve verdient ernst beachtet zu werden. Ich halte die ruhige Auseinandersetzung über diese äusserst wichtige Frage für sehr aktuell, sie scheint mir von größerer Tragwerte zu sein als die polnisch-rumänischen Verhandlungen, die sich ja nur im provinziellen Rahmen Galiziens bewegen,

während die Diskussion in der Richtung Ukraine-Struve das ganze kleinrußische Volk und seine Zukunft angeht.

Mit freundlichem Gruß.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 579 – 582. Рукопис. Оригінал

Відень, 6 лютого, 1912

VIII / Kohgasse, 15

Вельмишановний пане докторе!

Повідомляю Вам про одержання трьох матеріалів, яким я буду сприяти, щоб надрукувати їх одноразово у двох номерах, які вийдуть один за одним. У зв'язку з тим, що Ви полемізуєте із Соболевським і добре знаєте його гострий характер у науковій полеміці, то дозвольте мені у деяких місцях трохи пом'якшити тон Вашої полеміки, хоч саме питання залишиться незмінним. Я погоджуюся з Вами щодо так званих поскладових віршів з допомогою напівголосних і також вважаю, що не можна не надавати значення віршовій формі "Прогласія" (або "Прогласію"). Дещо інакше стоїть питання про видавця. Зі свого боку я ще не вважаю це питання остаточно вирішеним. Якщо я викрою час, то хотів би детально займатися № II.

В останньому листі Ви більше не згадуєте про поїздку до Відня. Вона може не відбутися? Я охоче поговорив би з Вами про деякі питання і вислухав би Вашу думку. Ви читали твори П. Струве³¹ у "Русской мысли"? На сьогодні я прочитав тільки найновіший (січневий номер 1912), бо ще не одержав за весь 1911 рік. Я думаю, що такий чоловік як П. Струве заслуговує серйозної уваги. Я вважав би дуже актуальним спокійне роз'яснення цього надзвичайно важливого питання, мені здається, воно має більшу вагу, ніж польсько-русинські переговори, які просуваються лише у провінційних межах Галичини, у той час, коли дискусія у руслі Україна – Струве стосується всього малоруського народу і його майбутнього.

З дружнім вітанням.

Ваш В. Ягич

№ 16

Wien d. 5 Febr. 1913

VIII/r Kochgasse 15

Sehr geehrter Herr Doktor!

Es ist wirklich nicht höflich von mir gewesen, daß ich Sie so lange auf die Publikation Ihrer Beiträge im Archiv für slav. Philologie warten ließ. Die Sache erklärt sich aus inneren Gründen, die mich veranlassten einige andere Beiträge vorzuschiicken, da Cyrill und Method-frage im Archiv schon öfters zur Sprache kam. Ich kann Ihnen aber jetzt versprechen, daß im Jahrgang 35 Ihre Beiträge abgedruckt werden, wenn Sie die Geduld noch auf die nachfolgenden Monate ausdehnen wollen. Ich werde es mir zur Ehre rechnen, daß in diesem bevorstehenden 35 Bande meiner Redaktionsarbeit Ihr mir sehr werter Name vertreten wird. Viele Mitarbeiter hat die Zeitschrift im Laufe von 35 Jahren durch den Tod, einige durch andere Umstände

verloren. Um so teurer sind ihr und mir die übrig gebliebenen treuen alten Freunde.

Mit grosser Spannung und einiger Angst sehe ich den nächsten Monaten entgegen, was sie nur bringen werden! Ich freue mich das Waffenglück der mir so nahe stehenden Serben und Bulgaren erlebt zu haben, möchte aber nicht einen schrecklichen Zusammenstoß im Nordosten der Monarchie erleben. Möge nur der liebe Gott davor behüten.

Ich wünsche Ihnen Gesundheit und gute Stimmung zur Fortsetzung Ihrer unermüdlichen literar. Tätigkeit.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 583 – 586. Рукопис. Оригінал

Відень, 5 лютого 1913

VIII / Kohgasse, 15

Вельмишановний пане докторе!

Справді, неввічливо з мого боку, що я змусив Вас так довго чекати на публікацію Ваших матеріалів у “*Архіві слов[’янської] філології*”. Це можна пояснити внутрішніми причинами, які спонукали мене, щоб спершу були опубліковані інші матеріали, бо все частіше в “*Архіві*” йдеться тільки про Кирило-Мефодіївське питання. Я можу тепер Вам пообіцяти, що у 35 випуску будуть надруковані Ваші матеріали, якщо Ви захочете розтягнути терпець ще на наступні місяці. Я вважаю для себе за честь, що у цьому 35 томі, який готується за моєю редакцією, буде виступати дуже достойне для мене Ваше ім’я. Впродовж 35 років журнал втратив багатьох співпрацівників через смерть, деяких за інших обставин. Тим дорожчими є для нього і для мене давні вірні друзі, які залишилися.

З великим хвилюванням і деяким острахом дивлюся я на наступні місяці – що вони лише принесуть! Я тішуся за збройний успіх, який пережили серби і болгари, і яким я так симпатизую, але не хотів би пізнати жакливого зіткнення з монархією Північного Сходу. Лише уберіг би від цього Господь Бог!

Бажаю Вам здоров’я і доброго настрою для продовження Вашої невтомної літературної праці.

Ваш В. Ягич

№ 17

Wien 11. 2. 1913

VIII/г Kochgasse 15

Sehr geehrter Heir Doktor!

Ich schicke Ihnen Ihrem Wunsche gemäß das Manuskript zurück. Bei der Revision werden Sie gewiss selbst, wenn es nötig sein sollte, in der Polemik mit Sobolevskij, jene Stellen, die vielleicht eine persönliche Spitze haben sollten, mildern und abstumpfen. Ich hatte das mit Bleistift durchstrichen.

In solchen Fragen, wie hier von Ihnen behandelten, können verschiedene Ansichten mit einander kämpfen, darum muß man auch in der Beurteilung entgegengesetzter Ansichten möglichst schonend vorgehen.

Ich halte Ihre Beweisführung gegen Sobolevskij so wohl in I in II, was die Form anbelangt, für berechtigt. Doch haben Sie mich betreff des Proglasia nicht überzeugen können, daß dieser bilderreiche, an allen Slaven gerichtete Appell wirklich von Konstantin dem Philosophen sollte.

Doch – tentare licet Vielleicht überzeugen Sie andere.

Es ist mir im hohen Grade interessant von Ihnen zu hören daß Sie einer besonderen Redaktion des Isbrnik auf die Spur gekommen sind. Das wäre etwas fürs Archiv! Könnten Sie nicht wenigstens eine kurze Analyse des Inhaltes für unsere Zeitschrift zusammenstellen?

Ich habe noch keine Zeit gehabt die von Ihnen erwähnte Besprechung in Записках zu lesen. Ich glaube Ihnen gegenüber sollte Hruševskij doch mehr Rücksicht üben. Wenn er selbst mit Ihnen nicht übereinstimmt, Sie verdienen es doch immer gehört zu werden.

Leben Sie wohl und schicken Sie nur das Manuskript bald zurück.

Ihr alter Freund V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 587 – 588. Рукопис. Оригінал

Відень, 11 лютого 1913

VIII / Кохгассе, 15

Вельмишановний пане докторе!

Повертаю Вам манускрипт згідно з Вашим бажанням. Безперечно, під час перегляду Ви самі, якщо це буде необхідно, у полеміці з Соболевським пом'якшите і притупите ті місця, які, мабуть, позначені особистою категоричністю. Я підкреслив це олівцем.

У тих питаннях, яких Ви тут торкнулися, можуть змагатися між собою різні погляди, тому потрібно також і в оцінці протилежних думок чинити якомога обережніше.

Я вважаю справеливими Ваші аргументації проти Соболевського як у I, так і у II, що стосується форми. Проте Ви не змогли мене переконати стосовно "Прогласія", що це широко проілюстроване звернення до усіх слов'ян справді бере початок від філософа Костянтина.

Проте – tentare licet. Можливо Ви інших переконаєте.

Мені надзвичайно цікаво почути від Вас, що Ви натрапили на слід якоїсь особливої редакції "Ізборника". Дещо з цього згодилось би і для "Архіву"! Чи не могли б Ви зробити для нашого журналу принаймні короткий огляд змісту?

Я ще не мав часу, щоб прочитати у "Записках" згадану Вами рецензію. Я вважаю, Вам щодо згаданого Грушевського треба виявляти більше тактовності. Якщо він сам з Вами не погоджується, все ж Ви заслуговуєте, щоб бути почутими.

Бувайте здорові і надішліть лише згодом назад манускрипт.

Ваш давній друг В. Ягич

№ 18

Rohitsch-Sauerbrunn
in Südsteiermark 16. 8. 1913

Lieber Herr Doktor!

Ich habe nur Ihre letzte Sendung (die Fortsetzung Ihnen kleinen) hierher in den Kurort Rogatec-Slatina (so nennen ihn die Slovenen) mitgenommen, wo ich jetzt schon

die dritte, aber auch letzte Woche verweile. Ich muss hier meine kranke Frau pflegen. Darum kam ich erst vor zwei-drei Tagen dazu Ihren zweiten Beitrag zu lesen. Da bemerkte ich aber, daß in dem Manuskript ein oder zwei Blättchen fehlen müssen. Am Schluß des 8 Blattes, wenn man damit das nächste folgende 9 te Blatt zusammenstellt, ergibt sich eine Lücke, die ich durch die nachfolgenden Blätter nicht ergänzen kann. Es muss also das fehlende bei Ihnen geblieben sein.

Ich schicke Ihnen zum Beweise die drei Blätter 8 – 9 – 10 zurück. Wollen Sie so gut sein und die Lücke nach Möglichkeit ergänzen. Dann bitte ich nur diese Blätter nicht nach Rohitsch, sondern nach Geoggnitz a/ Südbahn, oder wenn es nach dem 14 September erst sein sollte – vielleicht Sie sind auch wo auf dem Lande – direkt nach Wien unter meiner üblichen Adresse zu schicken.

Mit herzlichem Gruß.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 591 – 594. Рукопис. Оригінал

Рогич – Зауербрунн у Зюдштаєрмарку,
16 сепня 1913

Дорогий пане докторе!

Я взяв із собою лише Ваш останній лист (продовження Вашого малого) сюди на курорт Рогатец – Слатина (так його називають словенці), де я тепер перебуваю уже третій, але, власне, і останній тиждень. Тут я мушу доглядати свою хвору дружину. Через те я тільки два-три дні тому, як почав читати Ваш другий причинок. Проте тут я зауважив, що у рукописі мусить бракувати одного або двох листочків. Наприкінці 8-го аркуша, коли до нього додати наступний 9 аркуш, виникає прогалина, яку я не можу заповнити наступними аркушами. Отже, у Вас повинен був залишитися той, якого не вистачає.

Як доказ надсилаю Вам назад три листки 8 – 9 – 10. Чи не були б Ви такі ласкаві і наскільки можливо заповнили прогалину. Тоді прошу Вас надіслати мені ці аркуші не до Рогича, а до Зюдбан, або якщо це має бути після 14 вересня – напевно Ви також десь на селі – просто до Відня на мою звичайну адресу.

Із сердечним вітанням

Ваш В. Ягич

№ 19

[б. д.]

Sehr geehrter Herr Doktor!

Es hat mich sehr gefreut von Ihnen zu erfahren, daß Sie sich wohl befinden. Ich hatte öfters an Sie während der Wintermonate gedacht und einmal selbst (von Smal-Stockyj jün.) gute Nachrichten über Ihr Wohlbefinden bekommen, die Sie mir jetzt bestätigen. Ich schreibe nach Berlin, hoffentlich sind doch für Sie Sonderabdrücke Ihres Beitrags vorhanden, die Ihnen auch zugeschickt werden. Über die Wirksamkeit der Petrograder Akademie weiß ich seit Jahr und Tag gar nicht. Nur daß Fortunatov, Korsch und Lamanskyj gestorben sind, hab' ich erfahren. Von anderen, die wohl noch leben, weiß ich gar nicht.

Ihr g. erg. V. Jagić

ЛЛ, ф. 3, № 1635, арк. 595 – 596. Рукопис. Оригінал. Листівка

[б. д.]

Вельмишановний пане доктор!

Я дуже радий дізнатися від Вас, що Ви у доброму здоров'ї. Я дуже часто думав про Вас впродовж зимових місяців і одного разу сам (від Смаль-Стоцького молодшого³²) дістав добрі новини про Ваш стан здоров'я, що Ви мені тепер підтверджуєте. Я пишу до Берліна, сподіваючись, що там є для Вас спеціальні копії Ваших матеріалів, які Вам теж надсилатимуться. Впродовж багатьох років я нічого не знаю про діяльність Петроградської академії. Лише я дізнався, що Фортунатов³³, Корш і Ламанський померли. Про інших – чи хоча ще живуть, я нічогосінько не знаю.

Ваш В. Ягич

1. Франко І. Зібрання творів у 50 т. К.: Наук. думка, 1976 – 1886.
2. М. Драгоманов. Листи до І. Франка і інших. 1887 – 1895. Львів, 1908.

¹ О. Брікнер (1856 – 1939) – відомий польський історик і мовознавець. Навчався з Іваном Франком на філософському факультеті Львівського університету. Успадкував після Ватрослава Ягича кафедру славістики у Берлінському університеті.

² В. Ламанський (1833 – 1914) – російський філолог-славіст, один з дослідників церковнослов'янської літератури. Автор праці “Славянское житие св. Кирила как религиозноэпическое произведение и как исторический источник. Критические заметки” (1903 – 1904).

³ П. Лавровський (1827 – 1886) – російський філолог-славіст. Автор праці “Итальянская легенда о жизни св. Кирилла и открытие им мощей св. Климента” (1886 р.), на яку у листах до В. Ягича посилається І. Франко.

⁴ В. Вондрак (1859 – 1915) – чеський філолог-славіст. Автор праці “Studie z obozu cirkevne – slovanského písemnictví” (1903)

⁵ П. Житецький (1837 – 1911) – відомий український вчений-філолог, автор праць з українського мовознавства, фольклору і літератури. Збереглося 14 досі не опублікованих його листів до В. Ягича.

⁶ У фонді В. Ягича у Загребі збереглося 5 досі не опублікованих листів від М. Грушевського.

⁷ Никифор I – візантійський імператор, що панував від 802 до 811 р. і загинув 26 липня 811 р. у битві з болгарями. Від 806 р. сидів у Царгороді патріарх Никифор (до 815 р.). Їх сучасником був корсунський архієпископ Георгій.

⁸ Йоганн Фрідріх (1836 – 1917) – німецький вчений, автор досліджень: “Лист Анастасія Бібліотекаря веллетрійському єпископу Гаудерику про складання”, “Життя і перенесення мощей св. Папи Климента. Нове джерело до Кирило-Мефодіївського питання” (Мюнхен, 1892 р.). Цю працю використав І. Франко для свого дослідження “Святий Климент у Корсуні”.

⁹ Йдеться про статтю М. Грушевського “Erstes Decentum wissenschaftlicher Thatigkeit der Ševčenko – gesellschaft der wissensdrafter”, надруковану у т. 27 “Archiv für slavische Philologie” за 1905 рік.

¹⁰ Стурлусон Сноррі (1178 – 1241) – ісландський письменник, автор “Молодшої Едди” (званої ще “Сноррієвою Еддою”), яка є найважливішим джерелом давньоскандинавської міфології і скальдичної поезії.

¹¹ Йозеф Добровський (1753 – 1829) – чеський філолог-славіст, автор праці “Кирило і Мефодій – слов'янські апостоли” (1823 р.).

¹² Бартоломей Копітар (1780 – 1844) – відомий словенський філолог-славіст.

¹³ Г. М. Барац (1835 – ?) – російський вчений. Автор праці “Повести и сказания древнерусской письменности, имеющие отношение к евреям и еврейству” (1906 р.), на яку І. Франко написав рецензію (Записки НТШ, т. 72, кн. 4, с. 190 – 193, 1906 р.), а також використовував цю працю у своїх дослідженнях.

¹⁴ Йдеться про статтю “Композиція “Слова о полку Ігоревім”, як третьої частини “Причинок до критики джерел давньоруських пам’яток”, надрукованих у 1907 році у “Archiv für slavische Philologie”.

¹⁵ “Гайдамаки” – щотижнева газета, яка виходила у Львові у 1902 – 1907 рр., видавцем і редактором якої був М. Петрицький

¹⁶ Василь Доманицький (1877 – 1910) – історик, літературознавець, публіцист, редактор першого повного видання “Кобзаря” Т. Шевченка у 1907 р.

¹⁷ Унаслідок протесту проти свавілля влади у 1907 р. було звільнено ряд професорів Софійського університету. Зайняти одне з вакантних місць було запропоновано Іванові Франку, але він відмовився.

¹⁸ Перший том видання “Кобзаря” за редакцією І. Франка здійснено 1908 р.

¹⁹ Франце Прешерн (1800–1849) – видатний словенський поет-романтик.

²⁰ Станко Враз (1810–1851) – видатний хорватський поет іллірійського напрямку, збирач фольклору.

²¹ Петрович справжнє прізвище Шандора Петефі (1823 – 1849) видатного угорського поета.

²² Л. Лопатинський (1868 – 1914) – український письменник, актор і драматург, деякий час директор театру “Руська бесіда”. Його творчість критикував І. Франко.

²³ Ізмаїл Срезневський (1812 – 1880) – визначний російський філолог-славіст. Йдеться про публікацію І. Срезневського “Блаженного нашего Константина Философа слово из Печерского Евангелия XV века” (“Известия АН по вопр. русского языка и словесности”, т. VII, 1858).

²⁴ О. Гільфердінг (1831 – 1872) – російський фольклорист та історик, славіст, збирач билин.

²⁵ А. Попов (1841–1881) – російський історик літератури, дослідник давньоруського письменства.

²⁶ Іларіон Свенціцький (1876–1956) – український філолог-славіст. Про недбалство І. Свенціцького І. Франко писав у листі до В. Ягича від 25 лютого 1911 р.

²⁷ Любомир Стоянович (1860–1929) – сербський вчений, філолог-славіст, професор Белградського університету. Автор досліджень “Мирославове Євангеліє сербське” і “Старі сербські написи і записки” (1896 р.)

²⁸ Олексій Соболевський (1857 – 1929) – російський вчений, філолог-славіст, професор Київського і Петербурзького університету, член Петербурзької Академії наук з 1900 р.

²⁹ Петро Лавров (1856 – 1929) – російський філолог-славіст, автор низки досліджень про початки слов’янської писемності і про перших слов’янських вчителів Кирила і Мефодія.

³⁰ Вукол Ундольський (1815 – 1864) – російський бібліограф, збирач і дослідник пам’яток слов’янської писемності, автор монографії “Очерк славянорусской библиографии” (Москва, 1871)

³¹ Петро Струве (1870 – 1944) – російський юрист, економіст і публіцист, лідер партії кадетів, теоретик і організатор “Союзу визволення”, україножер.

³² Роман Смаль-Стоцький (1893 – 1969) – син Омеляна Смаль-Стоцького, мовознавець, з 1915 р. голова НТШ у США, професор різних університетів у світі.

³³ Пилип Фортунатов (1848 – 1914) – російський вчений, мовознавець, славіст, професор Московського університету. Один з авторів “Доповідної записки про скасування обмежень українського друкованого слова” (1905 р.).

DISERTATION

Roman Horak, Ivan Horak

*Ivan Franko literary memorial museum in Lviv
I. Franko st. 150-152, 79011, Lviv, Ukraine*

The 19 letters written by a well-known slavist and Ivan Franko's Disertation Paper supervisor Vatroslav Jagich to I. Franko are being published for the first time. The letters deal with various researches in which the scientists were both interested in.

Key words: I. Franko, V. Jagich, letters, disertation.

ДИССЕРТАЦИЯ

Роман Горак, Иван Горак

*Львовский литературно-мемориальный музей Ивана Франко,
ул. И. Франко, 150-152, 79011, Львов, Украина*

В статье освещено взаимоотношения И. Франко и В. Ягича. Впервые опубликовано 19 писем к И. Франко известного слависта, руководителя его докторской диссертации Ватрослава Ягича, где затронуты разные проблемы научных поисков, прежде всего в области славяноведения.

Ключевые слова: И. Франко, В. Ягич, письма, диссертация.

Стаття надійшла до редколегії 02.06.2007

Прийнята до друку 28.09.2007